

„Pál apostol békében téríthetett volna Róma falain belül, hiszen római polgár volt, ami különleges védelmet adhatott volna a számára. Ő azonban messzi földeken járt térítőútjain, s a falakon kívül fogták el és fejezték le.” <i>Fuori la Mura</i> ► 7. oldal	„Mindenki beszél a missziói megújulásról, de ahhoz belső – nemcsak szervezeti, hanem szívbeli, emberi – változás, ha úgy tetszik, reformáció is kell. Luther magasra tette a mércét: egymás Krisztusává kell lennünk.” <i>Interjú Korányi András professzorral</i> ► 9. oldal	„A haldoklásnak, a halálnak manapság nincs kultúrája, nincsenek már meg a megszokott rítusai, mint régen. Már nem kezeljük az élet természetes részeként, mint egykor. Tabuként kezeljük, félünk tőle, és hallgatunk róla.” <i>Találkozás egy kórházlelkésszel</i> ► 12. oldal	<i>Utak és hidak Csengődön</i> ► 3. oldal <i>Lutheránus szolidaritás</i> ► 4. oldal <i>Tízév-könyv</i> ► 5. oldal <i>Könyvbemutató a Liteában</i> ► 6. oldal <i>Katharina von Bora</i> ► 13. oldal <i>Vezzess minket!</i> ► 15. oldal
--	--	---	--

KÉP A KÉPBN: BOROSZLOI ANDREA ÉS SZENTESI ZOLTÁN: BEFEJEZETLEN KÍSÉRLET – A SZERZŐ FELVÉTELE

Toleranciakiállítás és díjátadó

► Az Evangélikus Országos Múzeum (EOM) ez év júliusában képzőművészeti pályázatot írt ki – a Magyarországi Evangélikus Egyház Reformációi Emlékbizottságával együttműködve – kortárs művészek számára. A beérkezett alkotásokból november 18-án kiállítás nyílt a múzeumban. A tárlatot Schneller János művészettörténész, a zsűri tagja nyitotta meg.

Számos pályamű érkezett a pályázatra, közülük a múzeum kiállítóterébe kerültek héttagú zsűri választotta ki. A megnyitóra érkezőket Puskás Levente szaxofonművész előadása fogadta. Köszöntőt Harmati Béla László és Fabiny Tamás püspök, a reformációi emlékbizottság elnöke mondott. Beszédében a püspök hangsúlyozta: „Örömteli, hogy a pályázati kiírásra ilyen sok képzőművész érezte elhívatottnak magát, és csatlakozva a reformáció és tolerancia emlékéhez, pályaműveket készített.” Schneller János művészettörténész

nész megnyitóbeszédében a tolerancia értelmezéséről szólva kifejtette: bármennyire lejárattott kifejezésé vált is a tolerancia, ő a szó eredetére, az Isten általi teremtésből fakadó másokra figyelésre tud gondolni. „Jézus toleráns volt, azonban nem a mai értelemben. Ő soha nem az értéksemlégesség mellett állt ki, hanem a felebaráti szeretet értelmében hirdette a toleranciát” – fogalmazott a művészettörténész.

Schneller János szerint a személyes élményből kiinduló alkotásokon túl – mint Baráté Ágnes *A testvérem Down-*

kóros... című műve vagy *Tamási Klauudia Im perfect* című, önitoleranciát kifejező alkotása – olyanok is láthatók a kiállításon, amelyek társadalmi kérdéseket vagy a vallási tolerancia szükségességét hangsúlyozzák. Így Majoros Áron Zsolt *Welcome* című alkotása a befogadás és elkülönülés kérdését, ifj. Szlávics László és Bács Emese művei a társadalom periferiájára kerültek elszomorító valóságát, míg Angel Radukov alkotása a mózesi kőtáblákra utalással egyszerre a soa borzalmát és a jövő bizonytalanságát fogalmazza meg – mondta Schneller János.

A zsűri az első díjat Baráté Ágnesnek, a másodikat Majoros Áron Zsoltnak, míg a harmadikat Mayer Évának ítélte.

Az Evangélikus Országos Múzeum időszaki kiállítása 2014. február 28-ig tekinthető meg.

■ GALAMBOS ÁDÁM

Közgyűlés a három egyházkerületben

► A múlt hét végén mindhárom egyházkerület megtartotta őszi közgyűlését, amelyen megvonták az idei egyházi év mérlegét, s meghatározták a jövő évi tennivalókat. Mindhárom kerületben kiemelt feladatként foglalkoztak a missziós munkával, s elemezték a néha kiábrándító statisztikai adatokat. Immár mindhárom kerületben meghirdetik a teológus-össz-

töndíjat. A Déli Egyházkerületben döntöttek arról, hogy a teológiai ösztöndíjakat kiterjesztik az Evangélikus Hittudományi Egyetem minden szakára, és bemutatták a most megjelent, a kerület elmúlt tíz évét áttekintő igényes kötetet. Az északi kerületben szorgalmazták, hogy egyszerűsödjön az országos iroda néha túl bonyolult ügymenete, s hogy a püspöki hi-

vatalok legyenek spirituális központok. A dunántúli kerületben bővítették a közgyűlés létszámát, jóváhagytak egy gyülekezeti társulási egyezményt, s döntöttek arról, hogy hat gyülekezet külön keretből összesen csaknem négymillió forint támogatást kap beruházások finanszírozására.

► Részletek a 4–5. oldalon

Párbeszéd az antiszemitizmusról

► Sajnálatos módon aktuálisnak mondható, de szerencsére nem aktuálpolitikai antiszemitizmusról szóló konferenciát tartottak november 18-án az Evangélikus Hittudományi Egyetem (EHE) dísztermében. A Norvég Egyhá-

zi Szolgálat Izraelért és a Magyarországi Evangélikus Egyház (MEE) szervezésében létrejött, reggeltől estébe nyúló konferencia zsidó, református, evangélikus, magyar, norvég előadókat egyaránt felvonultatott. A zsi-

dó–keresztény kapcsolat és a kétezre évvel ezelőttre visszavezethető antiszemitizmus kialakulását mint teológiai és társadalmi problémát vizsgálta a tanácskozás.

► Folytatás az 5. oldalon

Élet, örök élet és angyali kórus

■ DR. SZENTPÉTERY PÉTER

Minél inkább próbálják megfejteni az élet létrejöttének titkát az ezzel foglalkozó tudósok, annál inkább láthatóvá válnak a természetes okokkal való magyarázat nehézségei. A feltámadott Úr pedig még húsvét előtt ezt mondta magáról: „*Én vagyok a feltámadás és az élet...*” (Jn 11,25)

Bármilyen szokatlannak tűnik is első hallásra a következtetés a fenti, látszólag ötletszerűen egymás mellé tett mondatok alapján, nem térhetünk ki előle: a feltámadásban, az élet győzelmében, az örök életben való hitnek csak akkor van értelme, ha a jelenlegi, halandó élet is végső soron csak természetfeletti okkal magyarázható.

Itt vigyáznunk kell arra, hogy az okot ne keverjük össze a feltételekkel. Senki sem figyelte meg, hogy egy korábban élettelen égitesten a megfelelő légkör, hőmérséklet, víz jelenléte stb. esetén előbb-utóbb élőlények keletkezének. Ha pedig – tételezzük fel – bonyolult eljárással, óriási ráfordítással sikerülne élettelen anyagból valamilyen „egyszerű” élőlényt, egysejtűt előállítani, az is csak megerősítené az iméntieket. Vagyis azt, hogy élettelen anyagból megfelelő ismeretek birtokában élőlényt lehet előállítani.

Az élet legnagyobb titka tehát maga az élet. A zoltáríró ezt így fejezi ki: „*Mert nálad van az élet forrása, a te világosságod által látunk világosságot.*” (Zsolt 36,10) Józán ésszel többek között minden jel arra mutat, hogy nem kell tartanunk földön kívüli civilizáció(k)tól. E földtől viszont annál inkább...

Ezeket azért kellett előrebocsátanunk, hogy az örök élet iránti vágyakozásunk, róla való elmélkedésünk ne tűnjék a valóságtól elrugaszkodott képzelődésnek. Így valóban nem elégedhetünk meg annyival, hogy „csak az hal meg, akit elfelednek”, azzal sem, hogy „emléke örökké szívünkben él”. Gondolunk szeretteinkre, rájuk emlékezünk az egyházi év utolsó, örök élet vasárnapján. A feltámadott Úr azonban a gyászjelentések, sírfeliratok megszokott mondatainál sokkal többel kíván megajándékozni. Ez a sokkal több pedig nem más, mint az örök élet.

A mai vasárnap igéje, 1Kor 15,54–58 a feltámadás himnuszának utolsó néhány verse. Az alapigét persze csak az egész fejezet ismeretében lehet igazán értékelni. Pál ebben összefoglaló tanítást ad Krisztus feltámadásáról mint hitünk alapjáról és a történelem sorsfordító eseményéről. Beszél Krisztus feltámadásának tanúiról, Krisztus feltámadásának mint a mi feltámadásunknak a zálogáról, a halál teljes eltörléséről, a feltámadt, megdicsőült test tulajdonságairól.

Az újszövetségi levelekben alig van ehhez hasonlítható fejezet – ez

persze szubjektív vélemény. Az apostolt mintha angyali kórus kísérné. Minduntalan úgy tűnik, hogy szólóéneke angyali kórusba megy át, és nehéz megmondani, hogy pontosan hol és mikor. Mintha egy hihetetlen zenemű szövegkönyve lenne, különösen is a 35. verstől. *Brahms Német rekviemjének* 6. tétele (Zsid 13,14; 1Kor 15,51–55; Jel 4,11) alapján azonban fogalmunk lehet róla.

Az örök élettelle kapcsolatban pedig állandóan tudatosítanunk kell, hogy az nem (egyszerűen) a földi viszonyok végtelenségig való meghosszabbítása. Luther – éppen 1Kor 15 magyarázatával kapcsolatban – vitába szállt az akkori és mindenkori földhözragadt elképzelésekkel. Mi lesz, ha ugyanúgy kell összegyűlnünk és egymással élnünk, mint most? Túl kicsi lenne a föld annyi embernek, nem is beszélve az állataikról. Egy országban egyszerre lesz annyi úr és annyi szolga, mint azelőtt egymás után? Vagy *Ernst Haeckel* (1834–1919) német biológus és zoológus, a darwinizmus legjelentősebb terjesztője Európában, aki az örök életnek már a gondolatától is elborzadt, azt írja: a halhatatlanság hitének az a fő vigasztalása, hogy viszontlátjuk drága szeretteinket, barátainkat. De szerinte ez a boldogság is illúzióznak bizonyul, ha kevésbé kellemes ismerősökkel, netán ellenségekkel is találkozunk kell.

Bár az apostol ebben a fejezetben sem foglalkozik a feltámadottak társadalmának részletkérdéseivel, a problémának még a lehetőségét is kiakcsolja: „*Azt pedig állítom, testvéreim, hogy test és vér nem örökölheti Isten országát, a romlandóság nem örökli a romolhatatlanságot.*” (1Kor 15,50) Test és vér: ez ember e világi, Istentől elfordult, vele szembeesegülő bűnös élete. Ezt nem viheti az örökkévalóságba. Vagyis ott már nem kell aggódnunk a jelen világban kellemetlen ismerősök miatt, és persze mi sem fogunk mások esetében annak számítani... És unatkozni sem kell, ha Isten lesz, „*minden mindenkben*” (1Kor 15,28).

De addig is: még itt vagyunk. A „természetes”, véges, bűnös, sokszor terhes földi életben. Ezért a feltámadás himnuszának végére háttérzenévé halkan az angyali kar, hogy jól halljuk az apostol szavait. A Krisztus által szerzett örök életre tekintve biztat: „...*legyetek szilárdak, rendíthetetlenek, buzgólkodjatok mindenkor az Úr munkájában, hiszen tudjátok, hogy fáradozásotok nem hiábavaló az Úrban.*” (1Kor 15,58) Annak az Úrnak munkájában, aki maga a feltámadás és az élet.

A szerző az Evangélikus Hittudományi Egyetem Vallás- és Társadalomtudományi Tanszékének vezetője, habilitált docens

Oratio œcumenica

[Lelkész:] Istenünk! Köszönjük, hogy türelmed és jóságod mindeddig megtartotta életünket. Kérünk, irányítsd figyelmünket ezen a napon arra, hogy halálával és megelégedéssel éljünk. Ne zúgolódjunk és ne panaszkodjunk, amikor terheket kell hordoznunk. Akkor sem, ha éveink haladtával erőtlenségünket érezzük. Segíts minket úgy visszatekinteni, hogy meglásuk életutunkon a tőled kapott áldásokat. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lektor:] Könyörgünk azokért az embertársainkért, akik nehezen indulnak el követésedre. Sokszor elmondott hívásra is új és új kifogásokkal válaszolnak. Alakítsd úgy szolgálatunkat, hogy eredményesebben tudjuk megszólítani az embereket környezetünkben. Adj nekünk több kezdeményezőkétséget és bátrabb lépéseket, hogy közelebb kerüljön a vigasztaló evangélium sok útítársunkhoz ezekben a napokban. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lektor:] Könyörgünk azokért, akik most néznek szembe igazán az elmúlással és a földi élet végső kérdéseivel. Különösen is eléd hozzuk az elesett, beteg és idős emberek sorsát. Adj bizodalmat és reménységet a szívükbe. Ébreszd bennük az örök élet evangéliumának erejét. Ne lássák céltalannak és sötétnek az életalkony napjait és óráit, hanem hallják meg a te mindeneket megújító végső napod hírért. Segíts nekik, hogy meg tudjanak szabadulni a mulasztások, kudarcok és eredménytelen próbálkozások terhéől. Adj gyógyító világosságot életükbe. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lektor:] Könyörgünk egyházunkért, hogy az utolsó idők próféciáit és az eljövendő örök élet evangéliumát hitelesen tudja megszólaltatni. Vedd el a könnyelmű és felelőtlen beszédet a nevedben megszólalóktól, és adj aktuális, életerős és gyógyító üzenetet. Taníts minket újrafogalmazni hitünk tartalmát és bátran megszólalni, ha kell, meghökkentő és ébresztő gondolatokkal! Őrizz meg attól, hogy emberek tetszésére formáljuk szavainkat és életünket úgy, hogy a te egyedül jogos és tökéletes elvárásodról megfeleldkezünk. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lektor:] Istenünk! Emeld fel tekintetünket, hogy örök napod igazi fényét meglássuk. Mutasd meg minden emberi élet páratlan értékét. Láttasd meg velünk az életünk feltételeit biztosító bolygónk szépségét és törekeny voltát. Add, hogy az eljövendő teljes tisztaság és fényesség arra is indítson minket, hogy körültekintőbb, odaadóbb és felelősségtelesebb életet éljünk itt, a földünkön. Embertársainkra és a minket körülvevő világra pedig úgy tudjunk tekinteni, mint a te akaratom szerinti kincsekre és értékekre. Ezen a vasárnapon különösen is add meg nekünk a felfelé tekintés készségét, és adj táj perspektívát. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lelkész:] Istenünk, köszönjük, hogy szeretetedben, jóságodban és türelmedben lel otthont imádságunk a testvérünké lett Fiad, Jézus Krisztus által.

[Gyülekezet:] *Ámen.*

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN UTOLSÓ (ÖRÖK ÉLET) VASÁRNAP – 1KOR 15,54–58

Beteljesült és beteljesedő megváltás

János evangéliuma szerint Jézus utolsó kiáltása a kereszten így hangzott: „*Beteljesedett!*” (Bár új fordítású Bibliánkban Jn 19,30-ban így olvassuk: „*Elvégeztetett!*” Görögül „tetelesztai”, amely kifejezés a célt és a teljeséget együtt jelentő „telosz” főnévből származik: „beteljesedett”, azaz elérte célját.) A dogmatika ebből helyesen következtet arra, hogy Jézus kereszthalála a világ megváltásának beteljesedését jelenti. Mondhatjuk úgy is, hogy a megváltás isteni műve az egész világra nézve elvégeztett. Jézus küldetése célba ért, és ezt többé senki és semmilyen hatalom nem másíthatja meg. Ami egyben azt is jelenti, hogy senki semmit hozzá nem tehet, és nincs is rá szükség, hogy bárki bármivel kiegészítse.

Pál apostol kijelentése ennek lát szöveg ellene mond: „*Amikor pedig (ez a romlandó romolthatatlanságba öltözik, és) ez a halandó halhatatlanságba öltözik, akkor teljesül be, ami meg van írva: »Teljes a diadal a halál fölött!«*”

Pál azonban nem a világ megváltásáról beszél, amikor azt mondja, hogy a beteljesedés napja csak ezután lesz. Pál itt mindannyiunk személyes megváltásáról szól, amely Isten oldaláról nézve Krisztus halálával beteljesedett ugyan, de a mi életünk oldaláról nézve csak elkezdődött, és a beteljesedés még hátravan, hiszen még a romlandóság és a halandóság törvényének alávetett testben élünk.

Pál apostol – mint Gamáriel egykori tanítványa – alaposan megismerte az Ószövetség gondolkodásmódját: ahogy Isten népe a múltban megtapasztalta Isten szabadító cselekvését, az a későbbi generációk

szülöttei közül csak azoknak van hasznára, akik a régi atyák Istenről szerzett tapasztalatát lélekben maguk is személyesen átélik.

Ennek alapján mondja Pál apostol, hogy bár a világ megváltása Krisztus kereszthalálakor beteljesedett, ennek a megváltásnak a mi személyes megváltásunkká kell válnia, különben semmi hasznunk abból, hogy Krisztus egykor meghalt értünk. A megváltás életünkben való személyes beteljesedésének pedig Pál szerint egy feltétele van: a *hit*.

A hit nem valaminek az elhívését jelenti. A hit Pál szótárában ráhagyatkozó bizalmat jelent, amely által a hívő – Luther kifejezésével – valósággal *belevonatik* abba az üdvöseménybe, amelyben hisz. Nem távoli szemlélője, hanem részese lesz az egykor egyszer, de örök érvénnyel végbement megváltó műnek. Nemcsak Krisztus megváltó halálának következményeiben részesedik, hanem belevonatik az ő szenvedésébe és halálába: hitben megtapasztalja annak valóságát, hogy Krisztust az ő bűnei kínozzák halálra, ugyanakkor lélekben át is éli Krisztusnak az ő bűnei miatti szenvedését. Ahogy Luther mondja egyik passiópredikációjában: „bűneinknek úgy kell gyötörniük bennünket a lelkiismeretünkben, ahogyan Krisztust gyötörték a kereszten”.

Ez a hitben való átélés Pál szerint – aki a *Galata-levélben* magáról kétszer is kijelenti, hogy „*Krisztussal együtt keresztre vagyok feszítve*” (Gal 2,20; 6,14) – semmiképpen sem kerülhető el, mert Krisztus csak azokban tud élni, akik Ádámtól örökölt óemberüket – ma úgy mondhat-

nánk: hatalmasra duzzadt egójukat – nap mint nap keresztre feszítik, és folyamatosan keresztre feszítve tartják. Hasonlóan gondolkodik erről Luther is, amikor a mindennapi megtérés szükségéről beszél.

Akikben pedig Krisztus a földi életükben így él hit által, azok a romlandó és halandó test levetésekor meg fogják tapasztalni, hogy ők pedig Krisztusban élnek romolthatatlan, halhatatlan, örök életet. Más szóval: utolsó órájukon nem a halált, hanem a kereszten szerzett megváltás személyükön való beteljesedését fogják tapasztalni.

Mert akik páli értelemben magukat naponta keresztre adva, illetve lutheri értelemben a mindennapi megtérést gyakorolva belevonatnak Krisztus szenvedésébe és halálába, azok testi haláluk óráján a Krisztus föltámadásába és mennyben való megdicsőülésébe való belevonatást is megtapasztalják. Nekik és róluk szól a Jézus ajkán fölcsendülő evangélium: „*Bizony, bizony, mondom néktek: aki hallja az én ígémet, és hisz abban, aki elküldött engem, annak örök élete van; sőt ítéletre sem megy, hanem átment a halálból az életbe.*” (Jn 5,24) Az ő szájukba adja Pál Hóseás halál fölötti diadalénekét: „*Halál, hol a te diadalod...*”

Aki ma arról beszél, hogy Jézus nemcsak bűnbocsánatot és üdvösséget ígér, hanem követelményeket is támaszt övéivel szemben, könnyen magára vonja a vádat, hogy meghamisítja az evangéliumot. Van is ebben igazság, bár nem abban az értelemben, ahogy a vád megfogalmazói gondolják. Mert Jézus pusztán emberi erőfeszítéssel teljesíthető kö-

A VASÁRNAP IGÉJE

vetelményt valóban nem támaszt senkivel szemben. A hit nem emberi teljesítmény, hanem Isten ajándéka. Így a hit egyetlen gyümölcse sem értékelhető emberi teljesítményként. A hit mégis követelmény, miként a hit gyümölcsei is.

Mindaz, amit önmagunk naponkénti keresztre adása és Krisztus szenvedésének lélekben való átélése vagy más szóval a naponkénti megtérés jelent, nem emberi elhatározásból történik, hanem a hit gyümölcse. Olyan gyümölcs, amely a nem hívó számára keserű és egyáltalán nem kívánatos. A nem hívó számára a bűn fáján termő gyümölcsök kívánatosak. A hívó számára azonban a megváltás művébe való belevonatás, a Krisztus szenvedésének és halálának lélekben való megtapasztalása a legédesebb gyümölcs. A hívó szája a bűn fáján termő gyümölcstől keseredik meg, ha a kísértésnek engedve mégis megízleli. Ki is köpi azonnal, míg a nem hívó élvezettel habzsolja. Mert a bűn gyümölcse halált terem, miként az apostol mondja: „*A halál fullánkja a bűn, a bűn ereje pedig a törvény.*”

A hit gyümölcse ezzel szemben a Krisztus halála árán szerzett örök élet. Ez a gyümölcs senkinek az életében sem érik be emberi erőfeszítés nyomán. Ezt a gyümölcsöt csak a hit teremtetője és beteljesítője, Istennek a hívóket betöltő Szentlelke érlelheti meg. Ővé a dicsőség azért a diadalért, amely hitben már most is a miénk, de megtapasztalni csak testi halálunk óráján fogjuk, ha mindvégig kirtartunk a hitben.

■ VÉGHELYI ANTAL

Imádság zenében

Miatyánk-feldolgozások

► **Az egyházi év végével befejeződik a *Cantate* rovat negyedik sorozata. Adventtől kezdve ismét az istentisztelet és alkotóelemei kerülnek előtérbe, többek között az imádság műfaja. Mai cikkünk már ezt a témát készíti elő: a leggyakrabban mondott imádság, a *Miatyánk* zenében való megjeleneéseit mutatja be.**

Az Úrtól tanult imádság kétféle változatban olvasható az evangéliumokban: teljesebb – a liturgiában használt – formája a *Hegyi beszéd* részeként (Mt 6,9–13), rövidebben Lukácsnál (Lk 11,2–4). A *Miatyánk* kezdetben magánimádság volt, de már a 4. század végétől része a nyilvános istentiszteletnek. A keleti egyházakban a közösség énekelte vagy recitálta; nyugaton a pap imádkozta, a hívek csak a zárókönyörgést fűzték hozzá (vagy az egyes kéréseket erősítették meg). Az ima közösségi voltának hangsúlyozása érdekében a római miseliturgiában újabban a pap és a nép közösen énekl.

Evangélikus szertartáskönyveinkben is megtaláljuk gregorián dallamon a *Miatyánkot*: *Pröhle-agenda* (1986) 550. oldal, *Liturgikus könyv* (2007) 87. oldal, *Gyülekezeti liturgikus könyv* (2007) 614. szám. A dallam és a gyakorlat általános elterjedtségét mutatja, hogy ugyanezt közli a német evangélikus énekeskönyv (EG 186) és az *Éneklő egyház* katolikus énekesgyűjtemény is (454. latinul, 456. magyarul). Már az óegyházban számos Mi-

atyánk-énekkal – a bibliai imádság parafrázisával – találkozunk. Mikor az evangélikus gyülekezeti ének műfaja megszületett, a költők továbbra is szívesen foglalkoztak ezzel a témával. A *Vater unser im Himmelreich* (1539) kilenc versszakban bontja ki az Úrtól tanult imádság kéréseit: szövege és dallama is *Martin Luther* (1483–1546) munkája.

Luther énekét már igen korán lefordították magyarra, elsőként *Huszár Gál* énekeskönyvében jelent meg 1560-ban. Mostani énekeskönyvünk – *Zábrák Dénes* fordításában – a *Könyörgések* fejezet élére helyezi (*Mi Atyánk, ki vagy mennyekben*, EÉ 72). Énektrendünk Rogate vasárnap graduálénekének javasolja.

Gazdag repertoárból válogathatunk, ha az ének műzenei feldolgozásait szeretnénk megismerni. Először tekintsük át a vokális műveket (a reneszánsz gyakorlat szerint ezeket a műveket hangszerekkel is elő lehet adni, akár csak egy szólamot, akár mindegyiket).

Az előző lapszámban bemutatott *Michael Praetoriustól* (1571–1621) négy gazdag invenciójú feldolgozást találunk: két bicíniumot és két tricíniumot (*Musae Sioniae* IX., 61–64.). *Adam Gumpelzhaimer* (1559–1625) kánonjában szinte egy az egyben a koráldallam jelenik meg, de a ritmus úgy változik, hogy a két egyenmű szólam jól szóljon együtt (*Kar-énekeskönyv* III., 36.).

Johann Hermann Schein (1586–1630) korálkoncertje az *Opella nova* gyűjteményben (*Geistliche Konzerte* 1. rész, 12.) két szopránra és basso

continuóra íródott; ez már az új korszak, a barokk műfaja.

Következzenek a billentyűs kompozíciók. *Jacob Praetorius* (1586–1651) az északnémet stílus legnevesebb orgonistája és pedagógusa volt *Johann Sebastian Bach* előtt. Hét versust (variációt) írt a *Vater unser im Himmelreich* dallamára, megmutatva benne a reneszánsz kompozíciós technikáinak gazdagságát (három- és négyszólamú tétel, cantus firmus a szopránban és a basszusban, motettikus-imitációs feldolgozás, díszített dallam).

A következő generációhoz tartozó *Dietrich Buxtehude* (1637–1707) jelentőségét jelzi, hogy Bach Lübeckbe zárandokolt azért, hogy hallhassa muzsikálását. Buxtehude korálalapú műveinek jelentős része három imitációs kísérszólam felett megszólaló, díszített cantus firmusra épül; a *Miatyánk-ének* is ilyen (BuxWV 219).

Johann Sebastian Bach (1685–1750) orgonaművei között öt Vater unser-feldolgozást is találunk, ebből kettőt a *Clavier-Übung* katekizmusénekeket tartalmazó *harmadik* kötetében. A nagyszabású, ötszólamú kompozícióban (BWV 682) mindkét kéz játssza a dallamot kánonban, ezt fonják körül az apróbb hangokból építkező kísérszólamok. Mindezt a pedál basszusa támasztja alá. A rövidebb, manualiter darabban (BWV 683) a szoprán dallama tizenhatod skálák fölött hangzik.

Az *Orgel-Büchlein* pedálos feldolgozásában (BWV 636) egy négyhangos motívum a hajtóerő a szopránban megszólaló dallam alatt. A negyedik mű (BWV 737) manualiter

CANTATE

korálmotetta, az ötödik pedig (BWV 762) a Buxtehude-típust követi.

Bach *János-passiójában* (BWV 245) szerepel az ének negyedik strófája egyszerű négyszólamú harmonizálásban (ezenkívül még három kantatában bukkan fel csak a dallam).

A Bachot újra felfedező *Felix Mendelssohn Bartholdy* (1809–1847) orgonaszonátáinak egyik részében nyilvánvalóan felismerhető a beleszórt korál. Ezek közül legismertebb a hatodik, d-moll szonáta (op. 65), amelynek nagy ívű első tétele a Vater unser-dallamra épülő téma, öt variáció és fuga.

Max Reger (1873–1916) a késő romantika sűrű harmóniáival, három manuál hangszin- és visszahanglehetőségeit kiaknázva írta meg feldolgozását Luther énekére (op. 67).

Írásunk végén következéék *Liszt Ferenc* (1811–1886) *Krisztus-oratóriuma*. A mű II. részének egyik tétele (*Vízkereszt után*, No. 7) a *Miatyánk* latin szövegének kiemelkedő feldolgozása. Liszt négy ízben vállalkozott az imádság megzenésítésére. A Krisztushoz írott *Pater noster* hétszólamú vegyeskar orgonakisérettel. Gregorián alapdallamból indul ki, azt szövi tovább önálló invencióval, régi hagyományokat megújító modális harmóniákkal. Kívánjuk, hogy az oratórium *Doráti Antal* vezényelte ihletett felvétele – youtu.be/vofj8zwrX-o – sokaknak jelentsen megtisztító pillanatokat!

Az elmúlt év cikkíróinak nevében búcsúzik a rovatvezető:

■ DR. ECSEDI ZSUZSA

Utak és hidak Csengődön

► „A Bács-Kiskun Egyházmegyében ez az őszi a templomévfordulók időszaka, hiszen a kecskeméti százötven és a kiskőrösi kétszázharminc éves jubileum után a csengődi templom felszentelésének ötvenedik évfordulóját ünnepeljük. A mai alkalomnak az az előnye az előzőekkel szemben, hogy közöttünk vannak még azok, akiknek a templom építéséről és felszenteléséről személyes emlékeik vannak” – mondta **Gáncs Péter** püspök a november 16-án tartott ünnepi istentiszteleten.

Az igehirdetés alapmotívumát az 1989 óta Csengődön szolgáló **Nagy Veronika** lelkészntől vett idézet nyújtotta, melyben a falusi gyülekezet terveit és reményeit így fogalmazta meg: „Utakat és hidakat szeretnénk építeni egymáshoz.” **Gáncs Péter** Zsolt 138,2 alapján hangsúlyozta, hogy először felfelé kell építkeznie a gyülekezetnek, Isten előtt kell leborulni és a nevét magasztalni, majd ezután gyógyulhatnak egyéni életük, emberi kapcsolatok.

A bevezető liturgia szolgálatát a csengődi gyülekezetből származó lelkészek – **dr. Szentpétery Péter** teológiai tanár, a templomépítő lelkész fia; **Smidéliuszné Drobina Erzsébet** surdi lelkész, az évtizedeken át hűsége sen szolgáló **Mariska** néni lánya és **Hulej Enikő** kecskeméti másodlelkész – végezték.

A templomszentelésre annak idején **Szentpétery Péter** lelkész kis verset írt, amellyel az egyik gyermek fogad-

ta a püspököt. Az akkori kislány, **Szлама Jánosné** kísérte ma a hittanosokat,

PIVARCSI CSABA FELVÉTELE

Dukai Benjámin és **Hordós Gabriel**-lát, akik ugyanezzel a varsikével köszöntötték a jubileumon a főpástort.

Ötven évvel ezelőtt a harangot egy tizenhárom éves fiú húzta meg. A jelenleg felügyelői tisztet betöltő **Kállai István** volt az, aki 2013-ban is

harangszóval jelezte az ünnepség kezdetét.

A templomépítő bizottság elnökének, a közel fél évszázadon át felügyelőként szolgált **Nemes Lászlónak** az özvegye régi fotókkal járult hozzá a nehéz időszakban megvalósult építkezések eseményeinek felelevenítéséhez.

Osztottak a csengődi evangélikusok örömeiben a falu és az egyházkerület vezetői, a társgyülekezethez tartozó páhi, kaskantyúi, döbrögeci és akasztói

testvérek és a megye lelkészei. S az ökumenikus hagyományok méltó folytatásaként jelen volt **Pénzes Péter** református lelképásztor, a gyülekezeti éneklést pedig a helyi katolikus plébános, **Szaniszló Tibor** kísérte orgonán.

■ H. E.

Megújult a szentesi templom

A málladozó és hulló vakolat helyett immáron hófehér, tiszta festék borítja a szentesi evangélikus templom falait. A Nyugat-békési Evangélikus Egyházmegye és Szentés Város Önkormányzatának támogatásával, valamint a Szentési Evangélikus Egyházközség tagjaitól kapott adományoknak köszönhetően szépülhetett meg Isten hajléka.

A neogótikus, idomtéglarchitektúrájú evangélikus templom **Francsek Imre** tervei alapján készült 1904-ben. A karcsú toronysícsak, a keskeny csúcsíves ablakok, a támpillérek, a bejárat fölötti rózsaaablak a gótikus építészet legjellemzőbb stílus-elemeire utal. Figyelemre méltó a díszteglából rakott homlokzat architektúrája, a mázas cserépfedés, valamint a tölgyfa ajtó kovácsoltvas nővényi ornamentikája. A szentély színes ólomüveg ablakai Krisztus-jeleneteket ábrázolnak.

A felújítás során gondoltak a gyülekezeti teremre is, harmincöt új széket vásároltak.

A november 17-én délelőtt tartott hálaadó istentiszteleten **Lázár Zsolt** esperes prédikációjában hangsúlyozta, hogy a 2011-es népszámlálási adatok szerint Szentesen 285 ember

vallotta magát evangélikusnak, a templomban pedig pontosan 285 férőhely van. Ha tehát mindenki eljön,

MÁRTON KATALIN FELVÉTELE

telt ház lesz vasárnaponként. Mint mondták, jó lenne minden vasárnap elfoglalni az összes férőhelyet.

A liturgiai szolgálatban **Véres Ravai Csaba Endre** segédkezett.

■ HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA
Evangelikus.hu

Új templomkert Váralján

Csodás napsütésben gyűlt össze az elmúlt vasárnap Váralja apraja-nagyja. A lelkes gyülekezés apropója idén a Tolna megyei községben nemcsak a hagyományos német búcsú megtartása volt, hanem egyben az új evangélikus templomkert ünnepélyes átadása és megáldása is.

A templom környezetének megújulása a sok lelkes segítőn kívül egy nyertes pályázatnak volt köszönhető. A pályázat a Darányi Ignác terv keretében, majd ötmillió forintból valósulhatott meg. **Schaller Bernadett** lelkész-nő ismertette az építkezés történetét,

és szerény ajándékkal köszönte meg a kivitelezők és a legfőbb segítők fáradozásait. A kivitelezési munkálatok idén júliusban kezdődtek meg, ám előzőleg sokak igyekezetére és szorgalmára volt szükség ahhoz, hogy maga a pályázat elkészülhessen.

A rendezvényen a meghívott ilusztris vendégek mellett jelen volt **Gáncs Péter**, a Déli Egyházkerület püspöke, aki nemcsak a búcsúi istentiszteleten szólalt meg és hirdette az ígét, hanem azt megelőzően a templomkert ünnepélyes átadásán is köszöntötte a résztvevőket. Kifejezte

örömét, hogy ez a kicsi, ám annál erősebb gyülekezet milyen nagy dolgot vitt véghez ily rövid idő alatt.

Az egyházkerület felügyelője, **Radosné Lengyel Anna** is személyesen osztozott a váraljaiak örömeiben.

A hálaadó búcsúi istentiszteleten a hittanosok mellett énekelt a gyülekezet **Glory Hope** ökumenikus gospelkórusa is.

A rendezvény zárásaként német népviseletbe öltözött fiatalok táncoltak hagyományos sváb táncokat, majd mindenkit szeretetvendégség várt.

■ Gy. A.

Túl az ötmilliárdon...

Természetesen sokak fantáziáját megmozgatta a reformáció ünnepén aláírt megállapodás, melynek gyümölcseként a következő három évben közel ötmilliárdos kormányzati támogatással megújulhat a győri és a budapesti Insula Lutherana épületegyüttes. De érdemes túllátunk a számokon és együtt gondolkodni, akár együtt is örülni a Magyarországi Evangélikus Egyház és Magyarország között született megállapodás bevezető szövegén. Hiszen valójában ebből derül ki, hogy milyen alapon, ha úgy tetszik, milyen történelmi előzmények nyomán kaptuk ezt a kiemelt támogatást.

Ez a „születésnap ajándék” összefügg a reformáció ma is aktuális, értéket őrző és teremtő örökségével. A megállapodás első bekezdésében ugyanis ezt olvashatjuk: „...a reformáció közelgő ötszáz éves jubileuma hazánk számára is kiemelten fontos ünnep és lehetőség keresztény és nemzeti múltunk teljesebb megismerésére, valamint az ezen értékekre alapozott jövőnk építésére.”

Vajon mi magunk mennyire vagyunk még tudatában, hogy melyek ezek a sajátos evangélikus értékek, amelyeket a történelem és az egyház Ura immár öt évszázada reánk bízott, és joggal kér számunk rajtunk ma is?

A zsinat elé készült elnök-püspöki beszámolómban is felvetem a kérdést: „Tényleg evidencia-e még 2013-ban, hogy miből él az egyház? Hogy egyedül milyen alapokról indulhatunk? A *sola gratia, sola fide, sola scriptura* és a *solus Christus* oszlopoi ugyan ott magasodnak a fadori reformációi parkban, a zsinati ülések közelében, de talán kissé szimbolikus, hogy ezek az oszlopok semmit sem tartanak... Mintha a 21. század egyháza már más, korszerűbbnek vélt tartóelemekkel próbálna építkezni!”

Amint erről lapunk előző száma is tudósított, a Révfölöpön tartott felügyelői konferencia is részletesen tárgyalta a reformációi jubileumra való felkészülés kérdéseit. Így a tematikus évek helyes értelmezését is, miszerint kifejezetten a reformáció fent idézett alapértékeinek fényében és összefüggésében kell feldolgoznunk az adott év aktuális jellegét. Tehát 2014-ben nem önmagában a kultúra a téma, hanem a reformáció és a kultúra viszonya, kölcsönhatása.

Erre a hatásra utalnak a megállapodás következő szakaszai, ahol a kormányzat többek között elismeri: „A Magyarországi Evangélikus Egyház nemzetünk történelmében, szabadságküzdelmeiben, a magyarországi nemzetiségek nyelvén és

kultúrájának fenntartásában, nemzeti identitásunk megőrzésében betöltött szerepét, mellyel nemzeti kultúránk hozzájárulhat az európai egység sokszínűségéhez;

a vallásszabadságért küzdő, hitét megtartó, a mellett tanúságot tevő neves és névtelen evangélikusok életáldozatát;

az evangélikus egyház kiemelkedő szerepét, melyet a vallásszabadság jegyében a felekezetek békés egymás mellett élésében betöltött, s azt szorgalmasan ápolva ahhoz hűséges maradt;

az evangélikusság nemzetek közötti összekötő, közvetítő szerepét...”

Ezeknek az elismerő soroknak az értéke messze túlmutat az anyagi támogatáson, a győri és budapesti projektek határain. A megújuló épületek csak megfelelő, korszerű kereteket kínálhatnak annak a remélt spirituális megújulásnak, amelyre a megállapodásban is idézett mondat utal a Magyarország *Alaptörvényét* bevezető *Nemzeti hitvallásban*. Eszerint, többek között: „Valljuk, hogy a huszadik század erkölcsi megrendüléshez vezető évtizedei után múlhatatlanul szükségünk van a lelki és szellemi megújulásra...”

Félreértés ne essék: ennek a megújulásnak nem az egyház a forrása! Saj-

nos mi is részei, részesei vagyunk az idézett erkölcsi megrendülésnek, és nekünk is „múlhatatlanul szükségünk van a lelki és szellemi megújulásra”, ha úgy tetszik: új reformációra. Nekünk is egyértelműen vissza kell találnunk a tiszta forráshoz és az éltető gyökökhez, ahogy erre **Luther Márton** Wittenbergben kitűzött első tétele tanít: „Mikor Urunk és Mesterünk azt mondta: »Térjete meg!« –, azt akarta, hogy a hívek egész élete bűnbánatra terés legyen.”

A jól ismert képpel élve: nem mi vagyunk „a kenyér”. De szeretnénk olyan koldusok lenni, akik tudják, hogy hol a kenyér, hogy ki a Kenyér! S ezt igyekszünk az egész világ tudatára adni minden létező eszközzel. Küldetésünk, hogy gyülekezeteinken, oktatási és diakóniai intézményeinken és a médián keresztül meghívjuk az embereket Jézus Krisztus éltető, tápláló közösségébe.

Ebben a hónapban emlékeztünk meg Luther Márton 530. születésnapjáról. Az 500. évfordulóra – még 1983-ban – megjelent imakönyvben fedeztem fel az *Amire valóban szükségem van* című könyörgést, amely fenti küldetésünk betöltésében is segíthet: „Látod, Uram, / üres edény vagyok. / Arra vágyom, / hogy valaki színültig töltsön. /

ÉGTÁJOLÓ

Uram, tölts fel hát! / Gyenge vagyok a hitben, / erősíts engem. / Hideg vagyok a szeretetben, / melegíts meg engem. / Melegíts meg, / és megmelegszen, / hadd áradjon túl szeretetem /mindenkire, aki közelemben van...” (**Frieder Schulz: Imádkozzunk együtt Lutherral – ma is.** Evangélikus Sajtóosztály, 1983, 40. imádság)

A fázós novemberben forrósítsdson át minket a testté lett Szeretet, akinek fogadására készülünk a közelgő adventben.

■ GÁNC S PÉTER

*Gáncs Péter püspök
Déli Egyházkerület*

ŐSZI EGYHÁZKERÜLETI

Nyugat

► A Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület az elmúlt hét szombatján győri székházában tartotta őszi rendes közgyűlését. *Szebik Károly* csákvári lelkész igazsolgáltatása után *Szemerei János* püspök tájékoztatója hangzott el a tavaszi közgyűlés óta eltelt időszakról. Bevezetőjében a püspök megemlékezett hivatali elődjéről, a háromszor is püspökké választott *Túróczy Zoltánról*, aki embert próbáló, nehéz időszakokban állt Isten embereként hűségesen egyházkerülete élén.

Tájékoztatójában a püspök három témakörre fókuszált. Szólt arról, hogy nagyon sok – egészen pontosan ötven – gyülekezet, illetve intézmény jelentkezett a legutóbb kiírt pályázatra, ez pedig az érintettek élni akarását bizonyítja. Beszélt a püspök arról is, hogy több lelkésznel az utóbbi időszakban magánéleti problémák jelentkeztek, botlások fordultak elő, ame-

díj elnyeréséhez szükséges jövedelemhatár módosult: az a nappali tagozatos hittudományi egyetemi hallgató pályázhat az egyházkerület ösztöndíjára, akinél az egy háztartásban élők egy főre jutó havi jövedelme nem haladja meg a mindenkorai minimálbér összegét.

Ezt követően Mészáros Tamás egyházkerületi felügyelő tett javasla-

ADÁMI MÁRIA FELVÉTELE

lyek veszélyeztették az érintett gyülekezetek békéjét, és megbotránkozást okoztak. Harmadikként *Szemerei János* azt a kiemelt támogatást említette, amelyet evangélikus egyházunknak a kormány juttatott. Ilyen komoly összeget, ötmilliárd forintot egyházunk még nem kapott.

Az egyházkerületi felügyelői tájékoztatóban *Mészáros Tamás* is kitért a közelmúlt lelkészi botlásaira, és szólt arról is, hogy egyházközi látogatásai során örömmel érzékelték gyülekezeteinknél a dunántúli identitás erősödését.

Határozatok, döntések sora következett ezután. Elsőként jóváhagyta a közgyűlés a takácsi–nagyacsádi–nemesgörzsönyi gyülekezetek társulási egyezményét. Elfogadta a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület és a finnországi Mikkeli Egyházkerület között megkötendő testvérkerületi szerződést, amelyet a finn fél is a napokban tárgyal. A testvérkerületi szerződés aláírására várhatóan a jövő év elején kerülhet sor.

Két kiírást is módosított a kerületi közgyűlés. Elsőként kibővítették a Gyurátsz–díj bírálóinak körét. Eddig az egyházkerületi elnökség tagjai és az egyházmegyéek katechetikai felelősei voltak tagjai a bírálóbizottságnak. Mostantól ha valamely egyházmegyében nincs választott katechetikai felelős, akkor az adott egyházmegye elnökségének joga van más személyt delegálni a bírálóbizottságba.

A másik módosítás a teológus-ösztöndíj kiírásában történt. Az ösztön-

tot arra, hogy a törvényben előírt minimális létszámmal, két fővel, az egyházkerület területén működő intézmények egy-egy képviselőjével bővüljön az egyházkerületi közgyűlés tanácskozási jogú tagjainak a száma. Így a közgyűlés negyvenkét tagúra egészült ki: a huszonnyolc szavazati jogú tag mellett tizennégyen tanácskozási joggal vehetnek részt a közgyűlés munkájában.

Az egyházkerületi közgyűlés utolsó blokkjában döntöttek a küldöttek arról, hogy a kerület rendelkezésére álló külön keretből hat gyülekezet összesen 3,9 millió forintot kap beruházások finanszírozására. Összeállították a 2014. évi programnapárt. Ekkor adott minden részletre kiterjedő tájékoztatást *Szemerei János* a győri *Insula Lutherana* által elnyert 4,7 milliárd forintból megvalósuló nagy projektről.

Az osztrák–magyar határon átnyúló gyülekezeti munkájáról számolt be *Plöchl Illdikó* hittanár és gyülekezetpedagógus, illetve egyházkerületi ösztöndíjként végzett kerületi szolgálatáról *Cilike Eszter* teológushallgató. Végül két lajoskomáromi intézmény igazgatótanácsába delegált tagot a közgyűlés: az Agape Szeretetszolgálatéba *dr. Bányai Bélát*, míg a Kerek-erdő Óvodáéba *Lassú Tamásné*.

Az ülés berekesztése után a küldöttek útja a győri temetőbe vezetett, ahol rövid megemlékezés keretében megkoszorúzták a százhusz éve született *Túróczy Zoltán* püspök sírját.

■ KISS MIKLÓS

Észak

► A november közepi dátumban nem, de a helyszín tekintetében formabontó volt az Északi Egyházkerület őszi közgyűlése. Kivételesen – hosszú évek után ismét – a püspöki hivatal adott otthont a huszonhat szavazati jogú tagot számláló testületnek. Az együttlét a püspöki hivatal kápolnájában kezdődött istentisztelettel, *Bozorády András* nyíregyházi lelkész igei szolgálatával, akit ezek után *dr. Fabiny Tamás* püspök iktatott be egyházkerületi missziói lelkészi tisztségbe. A közgyűlés a tanácssteremben folytatódott *dr. Fábri György* egyházkerületi felügyelő vezetésével.

A gyűlés rendhagyó volt a vendéglátás tekintetében is, merthogy az Északi Egyházkerület elnöksége komolyan vette a Lutheránus Világszövetségnek a Fülöp-szigeteki környezeti katasztrófát követő kezdeményezését. Így a globális szolidaritási akció jegyében szerényebb volt a vendéglátás.

A napirendi pontok előtt mutatták be a püspöki hivatal új munkatársát, *Pap Kinga Marjattát*, aki *dr. László Virgil* munkáját vette át november elsejétől. Virgil ezentúl Kinga feladatait végzi az ökumenikus és külügyi osztály munkatársaként – ahol egykoron is dolgozott.

A püspök jelentését a „gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan” gondolattal indította. A missziói feladatok kapcsán kiemelte, hogy a misszió nem emberek műve, hanem *missio Dei*, a Szentháromság Isten munkája. Másrésztől fontos, hogy a hosszú távú tervezés eszköze legyen a stratégia. Ennek kialakításában érdemes komolyan venni a népmozgalmi adatokat és felfedezni azt, milyen sokféleképpen kapcsolódnak egymáshoz egyházunk gyülekezetei és munkaágai.

Fábri György is középpontba helyezte beszámolójában a gyülekezeteket. Kifejezte azon vágyát, hogy az egyházkerületi elnökség ne csak protokolláris látogatásokon, hanem a személyes találkozásokra több lehetőséget adó eseményeken is részt vegyen. Átgondolandó az országos iroda, az egyházkerületi hivatalok és a gyülekezetek jelenlegi viszonya. Hogyan lehetne ezen a téren még hatékonyabban megvalósítani a stratégiában is megfogalmazott hálózatoságot?

A jelenlévők ezen kérdésre vála-

szolva felszólalásaikban a gyülekezetek központúságra helyezték a hangsúlyt: az országos iroda adminisztrációja segítse a gyülekezeti munkát, és ne hátráltassa túlbonyolított ügymenetekkel. A püspöki hivatalok ugyanakkor legyenek elsősorban spirituális központok. Ennek értelmében a missziói törvényt is újra kelle-

A SZERZO FELVÉTELE

ne gondolni, de oly módon, hogy a szervezés mellett fontos szerepet kapjon a missziói lelkület is.

A hit- és erkölcsoktatás szeptemberi bevezetésével nagyban megnövekedett a lelkészek hittanóráinak száma. Mindez hosszú távon nem segíti elő a gyülekezetben végzett szolgálatot. Ennek orvoslására a közgyűlés javaslatot fogalmaz meg: a zsinat foglalkozzon a lelkészi hittanórák számának korlátozásával. Ezzel azonban elkerülhetetlen lesz, hogy több főállású hitoktató legyen bevonva a rendszerbe.

missziói napról is – amely május 31-én lesz Dabason – esett pár szó.

A négyórás együttlét sok témában sok felszólalásra és közös gondolkodásra adott lehetőséget. Reménység szerint semmi sem hangzott el hiába, és rövid időn belül megtörténnek azon lépések, amelyek segítik és előreviszik egyházunk megbízatásának – az evangélium terjesztésének – ügyét.

A következő egyházkerületi közgyűlés időpontja 2014. május 9. A vendéglátó a Balassagyarmati Evangélikus Egyházközség lesz.

■ HORVÁTH-HEGYI ÁRON

Lutheránus szolidaritás

Az ENSZ klímaváltozásról szóló egyezményét előkészítő varsói konferencia (COP19) megnyitóján *Yeb Saño* Fülöp-szigeteki küldött a hazai katasztrófára is gondolva szenvedélyes beszédben tette szavá a klímátárgyalás érdemi eredményeinek elmaradását.

A beszéd hatására a Lutheránus Világszövetség jelen lévő küldöttei szolidaritási felhívást tettek közzé, melyben a klímaváltozással kapcsolatos tárgyalások érdemi eredménye és a környezeti katasztrófák, kiemelten is a Fülöp-szigeteki tájfun áldozatai iránti együttérzés jegyében önkéntes bőjtölésre hívtak a november 22-ig tartó konferencia egy napján.

A klímaváltozás miatt a környezeti katasztrófák egyre gyakoribbak és intenzívebbek, az érintett régiókban élő, szegény sorsú lakosságot pedig aránytalanul nagyobb veszteség éri, mint a fejlett világban élőket. Az LVSZ tagegyházaira gondolva az elmúlt évben az egyesült államokbeli Sandy hurrikán, a súlyos namíbiai szárazság és az Indiában tomboló

Phailin ciklon sújtotta ezeken a vidékeken élő testvéreinket.

Kapcsolódva a világszerte több mint hetvenmillió evangélikust össze-

nek jegyében a teremtett világért aggodva és a pusztítás áldozataival való közösségvállalásként a november 15-i közgyűlésen közös imádságot

FOTÓ: CNN

Segélyszállítmány érkezett Taclobanba a Haiyan tájfun túlélőihöz

fogó világszövetség felhívásához, a Magyarországi Evangélikus Egyház Északi Egyházkerületének elnöksége szolidaritási gesztusra hívta fel az egyházkerületi közgyűlés tagjait. En-

tartottak, valamint a szokásoshoz képest egészen egyszerű volt a vendéglátás. Azon a napon többen is önkéntes bőjtölést csatlakoztak az LVSZ küldötteinek kezdeményezéséhez.

2017-re megújulhat a Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület székhelyének evangélikus szigete. Az október 31-én aláírt megállapodás alapján a kormánytámogatás nagyobb részét, mintegy 4,7 milliárd forintot a győri evangélikus sziget felújítására lehet fordítani.

Győrben a komplex gyülekezeti központ a templom, a lelkészlakás, a levéltár és a hivatali helyiségek mellett óvodát, iskolát és idősek otthonát is magában foglal. Így minden korosztály számára fontos szolgálatot tölt be.

K Ö Z G Y Ű L É S E K

Dél

► A kőbányai evangélikus templomban tartotta őszi közgyűlését november 15-én a Déli Evangélikus Egyházkerület. A kerület elnöksége minden ősszel az egyházi esztendő végén, az őszi kerületi közgyűlést megelőző este fehér asztal körül, formalitásoktól mentes, családias légkörben talál alkalmat a mögöttünk hagyott év értékelésére az egyházmegyei elnökségek tagjaival. Idén a szándékosan összekevert ülésrend és az evangélikus papnék receptjeiből válogatott, *Íz-lelő* című szakácskönyv receptjei alapján összeállított menü mind a kötetlen hangulatot erősítette.

A jó hangulatú munkavacsorán mindenkinek lehetősége nyílt beszámolni az őt aktuálisan foglalkoztató örömeiről és nehézségeiről. A fogások között köszöntők hangzottak el, vacsora után pedig Szabóné Mátrai Marianna püspökhelyettes lelki desszertje következett egy Simone Weil-idézet alapján: „Az idő erőszakos hatal-

dította a reggelt, majd Zászkaliczky Zsuzsanna, a gyülekezet felügyelője mutatta be a Budapest-Kőbányai Evangélikus Egyházközség életét.

Talán nem csupán e sorok szerzőjének tűnt fel, hogy a különleges, kör alakú templom és a közgyűlés asztalának kör alakja is szimbolizálta: érik az a vetés, amelyet az elmúlt tíz évben

néhol kiábrándító statisztikai adatai és Deák László egyházkerületi missziói lelkésznek az adott helyzetre adható missziói válaszai.

Minden változik. Ezek a változások néha csak a felszín alatt láthatatlanul, néha pedig a felszínre törve látványos újdonságokat hoznak. Jó néha megállni és visszatekinteni az elmúlt időszakra. Erre teremt kiváló alkalmat a frissen megjelent, *Vetés, érés, aratás délen, 2003–2013* című, az egyházkerület elmúlt tíz évét bemutató kötet, amelyet a szerkesztő, Boda Zsuzsa mutatott be a közgyűlésnek. A közgyűlési tagok a könyv egy-egy példányával gazdagodtak.

A Radosné Lengyel Anna kerületi felügyelő által vezetett közgyűlés elfogadta az egyházkerület 2014-es munkatervét, amelyet Gáncs Péter püspök mutatott be a résztvevőknek.

Előrelépés egyházunk életében, hogy – déli kerületi mintára – immár mindhárom egyházkerületben hirdetnek teológusösztöndíjat. Egyházkerületünk közgyűlése úgy határozott, hogy további lépést tesz, és az ösztöndíjat kiterjeszti hittudományi egyetemünk többi szakára is azaz a megkötéssel, hogy az összeget tandíjra kell költeni. Ezzel a módosítással többek között a másoddiplomás-képzésben részt vevő hittanítók tandíját is támogatni tudja az egyházkerület.

További pozitívumként említhetjük, hogy erősödni látszik a zsinat és az egyházunk elnöksége közötti párbeszéd. Ennek kerületi szintű megnyilvánulásként beszámoltak munkájukról a kerület zsinati küldöttei: Lázár Zsolt, Solymár Péter, Szabó Szilárd, Kolarovszki Zoltán, Muntag András és dr. Solt-Száraz Csenge Gitta.

■ KISS TAMÁS

A SZERZŐ FELVÉTELE

ma szétszakítja a lelket. De a szakadás son át belép az örökkévalóság.”

Másnap, november 15-én a kőbányai evangélikus templom adott ott-hont az egyházkerületi közgyűlésnek. A munka megkezdése előtt Benkóczy Péter kőbányai lelkész áhítata in-

a kerület vezetése ültetett. Valódi csapattmunka zajlik a kerület vezetésében, ahol a sokszor szomorú diagnózison túl már a megoldásokat keresik.

Mindkettőre volt példa a közgyűlésen, hiszen jól kiegészítették egymást Andorka Árpád felügyelőhelyettes

Tíz év-könyv

► A Déli Evangélikus Egyházkerület tízéves munkájáról beszámoló színes, kellemes küllemű, kézbe illő könyv hagyta el a nyomdát nemrégiben. Hogy összeálljon ez a tabló, arra kiváló alkalom kínálkozott: Gáncs Péter tízéves püspöki szolgálata. Távol áll azonban mind a szándéktól, mind a megvalósulástól, hogy bárkinek a nagy tetteit hirdesse ez a formás kis könyv. Apropó csupán a tíz év, amely hálaadásra, Isten előtti számvetésre készítet.

Akik megálmodtuk ezt a könyvet, és dolgoztunk a létrejöttén, megpróbáltuk összegezni tíz év eseményeit. Munka közben folyton-folyvást Isten lábnymára bukkantunk. Öröz, korrigáló, türelmes szeretetének apró és

meglepő jeleire. Jó szándékú törekvésekből és kezdeményezésekből így lett lassan kiformalódó, egységes kép. Messze nem hibátlan és tökéletes tabló, amelyen fényes a sikeres minden, mégis olyan „folyamatábra”, amely megérezteteti: jó dolgot teszünk, ha megpróbálunk közösség-

gé formálni majdnem száz lelkészt és gyülekezetet, felügyelőt, oktatási és diakóniai intézményt.

A közösségépítés és a misszió áll tíz év egyházkerületi szolgálatának első sorában – mindenki észreveszi, aki fellappozza ezt a képeskönyvet. Hogyan épült közös alkalmakon, élményeken, találkozásokon át a déli közösség, hol lelkészcsaládok közös pihenésével, vidám, nyári időtöltésével, hol frissen konfirmáltak közös táboraival, zenével, játékkal, lelki feltöltődéssel; hogyan vált egy csapattá felügyelők közössége – erről kapunk friss, élményszerű beszámolókat és sok képet. Olyan áttekintést, amely leginkább tükrözi ennek a közösségnek az erejét és az atmoszféráját. Hogyan próbálunk meg szembenézni időnként elrettentő számadatokkal, a fogyás jeleivel, és hogyan, merre próbálunk kitörési pontokat keresni, megragadva annak a Krisztusnak a kezét, aki nemcsak misszióba küld, hanem felkészít, megerősít, reményt ad, és velünk marad.

Aki végiglapozza a könyvecskét,

kezébe kapja azt a láncszemet, amely összeköt a múlttal, a déli hagyományokkal, és a folyamatosságot jeleníti. Tényeket és adatokat olvashat a déli egyházmegyékről és gyülekezekről. Beletekinthet a kerület missziói koncepciójába. Hírt kap a közösségépítő alkalmakról, kezdeményezésekről, tíz év legfontosabb eseményeiről és kiépült kapcsolatairól. Megismerkedhet a kerületben működő intézményhálózattal, és remény-
ségünk szerint megízlel egy falatot abból a kenyérből, amelyet a déli kerület asztalán kínálnak közös táplálékként.

Kiknek ajánljuk ezt a szép, ízléses könyvet? Mindenekelőtt azoknak, akik ha meglátnak egy-egy fotót, emlékek ébrednek fel bennük, ráismernek arcokra, helyszínekre és hangulatokra – vagyis a déli kerület népének. De mindenki más előtt is szeretnének ajtót nyitni, és vendégségbe hívunk a déli kerület asztalához.

A könyvet Boda Zsuzsa szerkesztette, a fényképeket a kerület, az *Evangélikus Élet* és az intézmények archívumából válogatta a szerkesztő és Kiss Tamás. A kötet a Luther Kiadó gondozásában jelent meg.

■ SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

Vetés, érés, aratás délen, 2003–2013. Luther Kiadó, Budapest, 2013. Ára 1040 forint.

Zsidóság és kereszténység

Párbeszéd az antiszemitizmusról az EHE-n

► Folytatás az 1. oldalról

Dr. Fabiny Tamás püspök, a Keresztény–Zsidó Társaság ügyvezető elnöke nyitotta meg az előadás-sorozatot. A kereszténység és zsidóság fájdalmas szakításától a politikai intolerancián át egészen az egy szűk rétegben ma is tapasztalható, úgynevezett „futballkommunikáció” témájáig jutott el, és hangsúlyozta, hogy az egyháznak is fel kell lépnie a szélsőségekkel szemben: „van, ami már nem szabad, hogy beleférjen.”

Endreffy Géza budaörsi evangélikus lelkész a norvég misszió rövid történetét és munkásságát ismertette.

Az első előadást Köves Slomó ortodox rabbi, az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (EMIH) vezetője tartotta. Hangsúlyozta, hogy a zsidó vallásban központi elem az önreflexió egy adott (esetükben többnyire tragikus) esemény értékelésekor – előadásában szó volt többek között az egyiptomi fogságról és a 20. század borzalmairól. Két súlyos kérdést tett fel és próbált megválaszolni: egyrészt azt, hogy ha valóban Isten-től való a kiválasztott nép szenvedései, akkor ez jelentheti-e azt, hogy a szenvedést okozók Isten akaratát teljesítik; másrészt azt, hogy vajon ez felmentheti-e a sanyargatókat tetteik felelőssége alól. Köves Slomó hangsúlyozta, hogy a holokausztot semmiképpen nem lehet isteni büntetésnek tekinteni, s hogy igazi magyarázat nincs a szenvedésekre.

Rolf Gunnar Heitmann, a Norvég Egyházi Szolgálat Izraelért misszió főtitkára előadásában kifejtette, hogy az antiszemitizmus – mely elnevezés egy sémi névre, Sémre, Nőé fiára vezethető vissza – fiatal szó ugyan (1879-ben egy német újságíró használta először), tartalma ellenben régi, régebbi a kereszténységnél.

Az antiszemitizmus és a keresztény felelősség címmel tartotta meg előadását Tatai István református lelkész, aki egész sor teológus véleményét hozta arra a korántsem egyértelmű kérdésre válaszként, hogy van-e az Újszövetségben antiszemitizmus. Összehasonlító táblázatot hozott például Pál zsidóságról tett pozitív és negatív kijelentéseiből, láttatva ezzel, hogy az adott kontextusból nem lehet csak úgy kiragadni egy szövegrészt, mert az önmagában még nem mérvadó. „Paradoxonokat tisztelő küldetésünk van” – utalt a kereszténység felelősségére előadása végén Tatai István.

Vattamány Gyula teológus-vallástörténész, a Wesley János Lelkészképző Főiskola tanára Aranyszájú Szent János nyolc, zsidóságról írt – nem épp „aranyszájú” – homíliáját vizsgálta, rámutatva arra, hogy értékelésükkor nem szerencsés elfeledni: a meg lehetőséges és megfogalmazású szövegek motivációja a fenyegetettség-érzés volt. A „radikalizmus” a sajátos retorikai eszközök használatának következménye.

Luther úgynevezett „antiszemitizmusát” vizsgálta teológiai, kortörténeti és politikai aspektusból Csepregi Zoltán egyháztörténész, az Evangélikus Hittudomány Egyetem tanszékvezető tanára, rávilágítva, hogy reformátorunk e besorolása milyen súlyos mértékben figyelmen kívül hagy bizonyos, nagyon is figyelemre méltó tényeket. Az 1860-as évek antiszemita „szorgos kulturmunkásai” előbb voltak antiszemiták, mint antijudaisták, és visszamenőleg kerestek ideológiájukat alátámasztó forrásokat, így bukkantak rá kései írsaiban az antijudaista (tehát a zsidóságot vallási alapon támadó) Lutherre, és tették aztán őt sikerrel „az antiszemitizmus atyjává”.

Donáth László, a Csillaghegyi Evangélikus Egyházközség lelkésze abbéli vágyódását fejezte ki, bárcsak eljuthatna a magyar társadalom az elkövetkező harminc évben addig, ameddig Norvégiának sikerült a zsidósághoz való hozzáállás tekintetében.

Az előadók sorát Kovács András, a Közép-európai Egyetem szociológus kutatója zárta, aki a zsidóellenesség többretegű dimenzióját tárta fel érdekes statisztikai adatokkal. Latens, lapangó antiszemitizmusról beszélt, amely érdekes módon – a mért adatok tanúsága szerint – választások idején különösen érezhetően a felszínre kerül.

A konferenciát kerekasztal-beszélgetés zárta. Moderátora dr. Fabiny Tibor professzor, a Károli Gáspár Református Egyetem Anglisztika Intézetének és Hermeneutikai Kutatóközpontjának vezetője volt, résztvevői pedig Hausmann Jutta, az EHE Öszövettségi Tanszékének vezetője, Avi Snyder, a Zsidók Jézusért mozgalom európai és magyarországi vezetője, Simonyi Andrea, a Segítség az Élethez Alapítvány titkára, Mátis Lilla filmrendező és természetesen Rolf Gunnar Heitmann főtitkár. Az eszmecsere során a paradoxonokat ugyan nem sikerült feloldani, de legalább egy lépést tettek a kiengesztelődés felé...

■ KINYIK ANITA

KINYIK ANITA FELVÉTELE

Valószínűleg kevesen tudják, hogy a Gyarmat utca 14. szám alatt 1950 óta egy evangélikus kápolna működik, mely egykor a Deák téri gyülekezeté volt, ma pedig a zuglói gyülekezetéhez tartozik. Az épületben a kápolna mellett több lelkészlakás is helyet kapott. A házat Gisle Johnson norvég misszionárius és lelkész vásárolta 1922-ben a zsidóság körében végzett keresztyén szolgálat, tanítás és istentiszteleti élet központjául. Erre emlékezvén gyűltek össze az antiszemitizmuskonferencia után a Norvég Egyházi Szolgálat Izraelért koszorúval érkezett képviselői és az érdeklődők. Szélik Imre nyugalmazott lelkész norvég dallamokkal – „Jézus, te égiszép...” – áttitott áhítatot tartott, majd megáldotta az emléktáblát.

► „A legelső verseiből mindjárt vettem észre azt a különös zsenit, melyet osztán egész esztendeig mind inkább-inkább becsültem, és mindeneknek dicsértem. Az ő versei mindenkor könnyen folyók és inkább természetiek, mint mesterségesek voltak... Különös volt benne a memória, úgyhogy Virgiliusból egy repetícióra száz verset is folytában elmondott. Különös volt a képzelődés is, ki-vált mikor a dolgokat perszonifikálni kellett. Ekkor olyan mély-séges melancholiát vagy inkább elragadtatást vettem észre, hogy sokszor ha kérdeztem, se vette észre.” Ekképpen emlékezett egy-kori neves tanítványára *Háló Kovács József* (1761–1830) költő, műfordító, tanár, lelkész. Aligha van manapság olyan magyar anyanyelvű ember, aki ne ismerné *Csokonai Vitéz Mihály* nevét. Korának legmodernebb lírikusa, a magyar felvilágosodás legjelentősebb, legsokoldalúbb költője kétszáznegyven évvel ezelőtt, 1773. november 17-én született.

„Poeta natus”, ösztönös tehetségű rímfaragó volt Csokonai Vitéz Mihály,

„A világ tág templomának béavatott fia”

Kétszáznegyven esztendeje született Csokonai Vitéz Mihály

aki nagybirtokos főúr, pap, prédikátor, tanár és katona foglalkozását, biztos megélhetésű költő elődei után ön-maga tehetségéből, tudásából kiemelkedve – a magyar történelemben szinte elsőként – verseiből próbálta fenntartani magát. De valóban csak próbálta, mert alig húszesztendősen, nagy szegénységben tengődve vetette papírra keserű megállapítását: „Az is bolond, aki poétává lesz Magyarorszá-gban.” (*A méla Tempefői...*)

Bizony, a hirtelen elszegényedő debreceni szülők tehetséges gyermeke nem kis dolgot vállalt azzal, hogy versírogatásból akarta megkeresni a kenyerét. Azt remélte, majd csak talál az ország tekintélyes létszámú nemesembereinek sorában olyanokat, akik számára a 18. és a 19. század fordulójához közelítve fontos a költészet – a magyar irodalom jelene és jövője –, s ezáltal talán őt is segíthetik, álláshoz juttathatják.

Sajnos hamar ki kellett ábrándulnia, mert az oly nagy reménységének számító Budán és Pesten sem akadt

segítő, kiadó. Még a nagy grófi mecénás, *Széchenyi Ferenc* sem segítette megélhetéshez, csupán egy kis pénzt küldött vigaszul.

Nem volt más választása az ifjúnak, mint a vándorlás. Mindenfajta főúri multságokra, esküvőkre kére-tődött be, hogy anyagilag némileg megerősödjön. Megfordult papla-kokban, tanítók, kisbirtokosok, pénz-es polgárok otthonaiban is, azonban tartós pártfogást vagy versesköteté-nek kiadását senki sem vállalta.

Hányatott élet jutott neki osztály-részül: kicsapták a debreceni kollé-giumból, még beszélni sem beszélhet-tek vele a társai és a tanítványai. Pedig amíg helyettes tanár volt – szüntelen alkotómunkája mellett – lelkes szer-vezői tehetségét is megvillantotta, a fi-atalságot színjátszásra s örömkeltés-re szoktatta. Viszont gyakorta nem a kollégium falain belül, hanem kint, a szabad ég alatt, a természetben, az er-dőn oktatott. Persze hogy ezt nem néz-ték jó szemmel a vezetők. Egyébként is tisztában voltak a nézeteivel, azzal,

hogy elkötelezettje a nyitott szemmel járásnak, a gondolkodásnak, a szabad művelődésnek, a fejlődő tudomá-nyoknak, az ezeket előtérbe helyező rousseau-i és voltaire-i tanoknak, s hogy együtt érez a „pórnéppel”.

Nem véletlenül keresett – s talált is – kapcsolatot az őt bátorító *Kazinczy Ferenc*cel (1759–1831), kora irodal-mi életének és nyelvújítási mozgal-mának vezéralakjával, akit saját szemével látott bilincsbe verve Budán, amikor a Vérmezőn kivégezték jako-binus társait.

Óvatosabbá vált felvilágosodást dicsőítő költeményeivel, s mindin-kább harmóniára, derűre próbált törekedni, de az állandó megélheté-si problémák, az egyre nyomasz-tóbb kitisztottság, meg nem értés, majd a lasscskán előbújó betegség, a magány megviselték addig külön-ben vidám természetét.

Nagy csalódás volt számára a szere-lem is, amelyben pedig oly nagy bol-dogságot remélt. *Lilla* – akinek alakját az olvasó az azonos című versiklusból

ismerheti – sem lehetett az övé. Ezután az élet szépségeit végképp kevésbé di-csérve, visszavonuló magányban, köl-csönökből tengődve s már tüdőbajban gyengélkedve csupán csak egy igaz barát-ra, a *Lúdas Matyi* elbeszélő köl-teményének szerzőjére, *Fazekas Mi-hályra* (1766–1828) támaszkodhatott lelkileg. Harminckettedik életévében érte a halál 1805. január 28-án.

Csokonai „a világ tág templomának béavatott fiaként” (*Dr. Földi sírhalma felett*) – igaz, sokszor érdekes meg-látásaival, különösen a lélek halhatat-lanságáról szóló filozófiájával – ránk hagyott megkerülhetetlen, minden magyar számára közkinccsé vált ver-seivel igyekezett megfogalmazni azt, hogy a költészet örök értékű, mely se-gíthet a jövő emberének embernek lenni. „Lesz még az a kor, melybe fe-lettem is / Egy hív magyarnak lant-ja zokogni fog. / S ezt mondja né-pünk: *Óh, miért nem / Éltek ez em-beri századunkban?!*” (*Dr. Földi sír-halma felett*) Az utána jövő magyar poéták kétségtelenül felismerték ezt – nem véletlenül érződik hatása előbb *Petőfinél*, *Aranynál*, majd *Ady-nál* s *József Attilánál*.

■ KERESÉNYI ZOLTÁN

Szoborhalál. Ellopták a Weöres Sándor-szobrot a csöngői emlékmúzeum udvaráról. *Segesdi György* alkotása, a könyvet tartó költő a le-hajló fűzfá alatt fogadta a látogatókat. Különösen a századik születésna-pon, június 22-én volt körötte nyüz-ség. A kis falu apraja-nagyja eljött ün-neplőbe öltözött szívvel, de voltak a szomszéd településekről, Szombat-helyről, Budapestről, képviseltette magát az írószövetség, ott volt a Pe-tőfi Irodalmi Múzeum, könyvtárak az ország minden tájáról.

Néhány nap múlva előkerültek bronzdarabok, a szétvert szoborarc és nevek is, akik a vandál rombolást elkövették. De miért? – kérdezik sokan, akik szerették a költőóriást. Nincs igazi válasz. Egyre nagyobb a vandálok, a pusztítók tábor-a; az éj leple alatt emlékműveket öntenek le festékekkel, az öreg temetők kőke-resztjeit kitörlik!

Azért a barbárság idején is fölcsil-lan a remény: a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium egymillió forinttal támogatja a szobor újraál-lítását, a Weöres asztaltársaság gyűj-tést indított, és hasonló lépéseket ter-vez a költő házaspár emlékét ápoló alapítvány is.

Vámbéry Ármin halálának évfordu-lója. Szeptemberben volt száz éve, hogy elhunyt a nagy Kelet-kutató po-lihisztor. Neve a messzeségből, az idő palánkja mögül is hallatszik. *Dobrovits Mihály* turkológus beszélt a rádió-ban, arról, hogy nem csupán itthon, Magyarországon emlékeznek rá, de szerte a nagyvilágban is.

Nem akármilyen társaságban tűnt föl a fiatalember: *Vörösmarty, Arany János, Ballagi Mór* nyelvész csodál-hatta a tehetséges fiatalembert. *Bá-ró Eötvös József* segítségével valóra váltak álmai: 1857-ben végre kijutott Isztambulba. Házitanító volt, majd *Resid* efendiként a külügyben dolgo-zott... 1861-ben fölkerekedett, és el-indult kelet-ázsiai útjára. Egyedül, a legtöbb helyen gyalogosan, száz és száz veszély között.

Elképzelem, amint batyuval a há-tán bandukol a sivatag homoktenge-reben, kezében kopott táska. Fontos városokat érintve, szüntelenül jegy-zetelve, porlepte vándorként... 1864-ben tért vissza régen látott Pestjére. Hosszan lehetne sorolni tudósi mun-káját, könyveit, azt, hogy külföldön

FORRÁS: WIKIMÉDIA

jobban megbecsülték. Pedig az ősha-za kutatójaként sokat tett azért, hogy elmerülhessünk eleink kultú-rájában. Vámbéry útleírásait *Jókai* lelkesen olvasta; talán egyszer nekünk is lesz időnk, hogy belelapo-zunk, elröpít bennünket a magyar-ság bölcsőjéhez.

Érsekújvár. A búcsúzó ősz reggeli fé-nyében sokan állnak a templom előtt. Beszélgetnek. „Az új pap szlo-vák ember. Nem tud magyarul!” – pa-naszkodik az egyik öreg. És dől be-lőlük a keserűség, mondják, hogy egy-két mondatot értenek az egész-ből. De az asszonyok nem hagyják magukat, magyarul énekelnek. Meg is kapják a magukét, a legbátrabb idé-zi is: „Ha nem tudtok szlovákul, ak-kor menjetek haza Magyarországra!”

Nem mondom, szép bemutatkozás. Lassan igazuk lesz a gúnyolódóknak: harminc-negyven év múlva nem lesz itt magyar szó! És lehet hallani, az unokák legtöbbször törve tudja nyelvün-ket, a vegyes házasságok is gyengítik a kisebbségeket. Búcsúzkodunk, és ak-kor jön az igazi fájdalom: „Ahol majd-nem mindenki magyar, már ott is szlo-vákul beszélnek” – mondja sírva egy mamika. Amíg volt iskola, a templom-ban magyar pap, addig szép szó is volt, összetartó közösség.

Vasadi Péter-esszé. Ő ír ma a leg-szebben Istenről. Költőtársáról, az ősz hajával megkoronázott *Pilinsz-kyről*. Olykor az égboltot használja pa-pírlapnak, máskor csak tenyérnyi

Jegyzetlapok

(Napló, 2013)

helyre jegyzi föl egyszerű szavait. Meglepve fedezem föl az *Üdvösség ideje* című esszékötetében *Weöres Sándorról* szóló emlékezését. „Akik a szóval bánnak, nagy a felelősségük: Aki a szót megragadja, / sugarát is ra-gyogtatja, / árnyékát is megmutatja. // aki a szót elcsépli, / fényét elkeve-ri / magasságát porba veri... Weöres nem sámánunk, hanem tanítónk, aki nem feledi a teremtés idejét, sem a végső felvilágosodását. W. S. nem varázsló, hanem látó, aki e két idő köz-ti összelobbanást figyeli, és beszámol róla. W. S. a szó szertartó mestere, a titkok geodétája, ékes beszélő.”

Szeretethimnusz. Mit mond Pál apostol? A szeretet a legnagyobb dolog itt a földön. Az ember legfon-tosabb lényege, több a kenyérnél is; ha nincs, belehal a hiányába! A férfi és a nő szeretni akar, és nem bírja ki, ha nem szeretik. Akit Isten elhagy, akit nem szeret, az belepusztul.

Tudjuk ezt az egyszerű igazságot, mégis ellene mondunk szüntelen gyógyításának. Bólogatunk és vá-gyódunk a nagy globális szemfény-vesztés után, rázzuk a fejünket a mobiltelefon őrjöngő zenéjére. Buta gondolatainkat föltehetjük a számí-tógépre, a legdrágább ezüstmétál au-tóval száguldhatsz a keskeny utcán – ha szeretet nincs bennünk, semmik vagyunk. Mert a szeretet, mint Jézus szava, „*soha el nem múlik!*”

In memoriam Gyarmati Dezső. Ha-lála előtt nem sokkal láttam, a Mátyás-templom közelében sétált unokájával. Kicsit bicegett, mintha a forgója fájt volna, pedig ő mindennap úszott. De hát a régi öregek mondása rá is érvé-nyes: lassan elkopik az ember. Szülő-városomról kérdezett, ahol uszodát ne-veztek el róla szép, országot megmoz-dító ünnepségen. „Megvan-e még a szekrényem?” – kérdezte mosolyogva, és faggatott tovább, mi újság a Délvi-déken, hogyan élnek arrafelé.

Gyarmati Dezső háromszoros olimpiai bajnok vízilabdázó, a nem-zet sportolója nyolcvanöt éves korá-ban hunyt el. Nemcsak játékosként, de szakvezetőként is sikeres volt:

1976-ban győzelemre vezette a nem-zeti válogatottat. És ne feledkez-zünk meg a politikusról sem, bár eb-ben a szerepben kicsit idegenül moz-gott. Ha kellett, magához ragadta a szót, és pártállástól függetlenül ha-zaszeretetre buzdított.

Most hallottam, hogy a melbour-ne-i olimpián a legendás, véres ma-gyar–szovjet mérkőzésbe a „győztes” 1956-os forradalmunkat is becsem-pészte. Lyukas piros-fehér-zöld zász-lóval járt-kelt, néma tüntetésének ké-pe bejárták a világot. Ezt a fájó-szép vonulást őrzöm ezentúl magamban.

Mókustánc. Kinézek az erkélyre, s meglepve látom, hogy a kert öreg diófája alatt két mókus ül. Valamit épp ropogatnak, azután hirtelen mozdulattal már fönt is vannak a kér-ges fa derekán. Egy pillanat alatt megfordulnak, és most fejjel lefelé kergetik egymást. Mindezt hihetet-len gyorsasággal, szinte követni is ne-

Könyvbemutató a Liteában

Az *Evangelikus Élet* egyik állandó szerzőjének legújabb kötetét mutatták be november 12-én, kedden este az exkluzív kulturális programjairól is méltán híres budavári Litea könyvesboltban. *Fenyvesi Félix Lajos Hódolat W. S. mesternek* című kötete a születésének századik évfordulója alkalmából idén országszerte reflektorfénybe állított evangélikus költő, *Weöres Sándor* emlékének adózik verssel és – különböző műfajú – prózai írásokkal. (Ez utóbbiak némelyike elsőként hetilapunk hasábjain látott napvilágot.)

A Napkút Kiadó gondozásában megjelent könyvet *dr. Kenyeres Zoltán* irodalomtörténész méltatta, majd *Havas Judit* előadóművész ol-vasott fel néhányat a „tanítvány” versei közül. *Gryllus Dániel* viszont főként maga megzenésítette Weöres-verseket adott elő citerája kísé-retével, és – az eseményen szintén jelen lévő *Kányádi Sándor* költő-höz hasonlóan – személyes refle-xiókat is megosztott a „Mesterrel” kapcsolatosan.

Legfőbb szenzációval még az est legelején *Szondi György* kiadó-igazgató szolgált, aki köszöntőjét Weöres Sándornak Fenyvesi Félix Lajosról írt költői soraival zárta.

A rendkívül esztétikus kivitel-ben megjelentetett könyv kiadását – a Nemzeti Kulturális Alap és a Béres Alapítvány mellett – a Ma-gyarországi Evangélikus Egyház is támogatta.

■ TPK

Fuori la Mura: örökkévalóság a római falakon kívül

Jelen idejű úti jegyzet és negyvenéves emlékek

► A Rómába zarándoló turisták többnyire a hagyományos belvárosi úti célokat barangolják be, nem jut idejük a távolabbi műemlékekre, például a falakon kívüli Szent Pál-székesegyházra, amely Pál apostol sírja fölé épült. A keresztény mártírokra, a számtalan ókeresztény vértanúra sehol nem lehet olyan elmélyülten gondolni, mint a Via Appia évezredes kövein botladozva, az ókori városfalakon kívül, a katakombák egymásra épült sírjai között vagy akár a Colosseumban, mártíromságuk egyik színhelyén. Mi az örökkévalóságot idén Rómában *fuori la Mura*, vagyis a falakon kívül élhettük át, csodálva a régmúlt emlékeit, az ókeresztények naiv falfestményeit, amelyek máig mutatják hitük erejét.

FORRÁS: WIKIMÉDIA

Jól tudjuk, az ókeresztények boldogok voltak, hogy életüket adhatták keresztény hitükért, vértanúságuk volt számukra az örök élet kapuja. Németország legtöbb tartományában az örökkévalóságot most vasárnap ünneplik, náluk ez a halottak napja, ilyenkor keresik fel a temetőikben szeretteik sírját.

Mai temetőinkben műköből készült, sivár síremlékek között bolyongunk, igazán csak a mécsesek fénye

jobban ráébredstenek minket a feltámadás reményére. Különösen igaz ez örökkévalóság vasárnapján: bizonyára az örök városra, Rómára gondolva lehet a legjobban elmélkedni az évezredeket átfogó örökkévalóságról.

Az egyházalapítóra, Péter apostolra főként a Szent Péter-székesegyházban, a Vatikánban gondolnak a zarándokok. Vagyis gondolnának, ha nem zavarnák

szinte kibírhatatlan hőség. A rómaiak ilyenkor elmenekülnek a tengerre, mi szinte üres utcákat járhatunk be, a Vatikán hűvös termei üdítettek fel minket, s zavartalanul csodálhattuk *Michelangelo* csodálatos festményeit és szobrait.

Most októberben tölthettünk néhány napot az örök városban, ahol zavarbaejtően sok volt az ázsiai csoport. Kis zászlócskák jelezték, hol jár idegenvezetőjük, katonás fegyelmezettséggel vonultak templomról templomra. A Vatikánban olyan tömeg volt, hogy a Sixtus-kápolna a hatvanas évek pesti villamosaira emlékeztetett, annyian préselődünk egymáshoz.

Mi idén októberben a falakon kívüli Szent Pál-székesegyházban, az apostol sírja előtt is megemlékezhettünk az egyházalapítókról, különösen Pál apostolról, akinek hatalmas szobrát, *Pietro Canonica* alkotását a templom előtt állították fel. Pál apostol csodálatos életművét, mártíromságának máig sugárzó erejét itt tudtam a legjobban átélni. Itt döbbsentem rá arra, hogy az apostol békében téríthetett volna Róma falain belül, hiszen római polgár volt, ami különleges védelmet adhatott volna a számára. Ő azonban messiás földiken járt térítőútjain, s a falakon kívül fogták el és fejezték le. Ez könnyű halálnak számított akkor, másokat olajban megfőztek, élve megnyúztak, vagy roston sütögettek.

Pál apostol jelképe a kard, vértanúhalálának eszköze. Rá azonban nem a kard jellemző, hiszen az örök békét, a megváltást, a hit erejét prédikálta, róla a meggyőző szónoki képesség, a görög nyelv hibátlan ismerete és az érvelés logikai tisztasága jut az eszünkbe. A római Szent Pál-katedrális az Örök Város második legnagyobb bazilikája a Szent Péter-székesegyház után. Együtt a legrégebbi keresztény temploma lehetne, ha nem égett volna le 1823-ban. Nagy Konstantin császár építette Kr. után 314-ben azon a helyen, ahol az apostolt lefejezték, s ahol Pál lemetezett feje háromszor pattant vissza a földről. Ezért itt a legenda szerint három forrás fakadt, s itt temette el az apostolt családi sírboltjában egyik híve, egy római asszony, *Lucina*.

A templomot többször bővítették, igazi ékessége a libanoni cédrusokból ácsolt tetőszerkezete volt. A százkilencven évvel ezelőtt pusztító tűzvészt a tetőn dolgozó munkások gondatlansága okozta. Amikor a templom le-

égett, az akkori pápa, *VII. Pius* már haldoklott, nem is merték elmondani neki a tűzvész hírért. Utódja, *XII. Leó* pápa rögtön elrendelte a székesegyház újjáépítését, s harmincegy év múltán elkészültek a munkálatokkal.

A templom építése igazi összefogáshoz vezetett, bőven érkeztek a külföldi felajánlások, ajándékok. Az ere-

J. P. SONNEN FELVÉTELE

Pál apostol sírja

deti templom helyén szinte teljesen új épült, új korinthuszi oszlopsorral, padozattal és aranyozott kazettás mennyezettel. Épen maradt viszont az apszis mozaikja, amelyen egymás mellett látható az egyházalapítók, Péter és Pál, valamint Lukács evangélista és András apostol képe, mutatva, hogy ők együttesen építették az ókori „élő köveket”.

Pál apostol sírja fölött az eredeti tabernákulum áll, *Arnolfo di Cambio* hí-

seumban, keresztre feszítették az utak mentén vagy válogatott kínzásoknak vetették alá őket, hogy megtörjenek. A halált a feljegyzések szerint méltósággal fogadták, nem tagadták meg hitüket, nem mondtak le Krisztus követéséről. Holttestüket a hatóságok kiadták a gyülekezeteknek, amelyek közös temetőben hantolták el őket.

A sírhelyek akkor is drágák voltak, ezért a falakon kívül temetkeztek. Először csak egy szinten, szorosan egymás mellett helyezték el a koporsókat, aztán több szintet kialakítva egymás fölé is rakták őket, táblával jelezve az elhunytak adatait. Sok érdekes keresztény rajzolatot, feliratot lehet felfedezni, igaz, a szövegek értelem szerűen gyakran ismétlődnek. A keresztény katakombákban becslések szerint hatmillióan nyugszanak, a síroknál annak idején titokban istentiszteleteket, találkozót tartottak.

A keresztényeket könnyen lehetett bűnbakká tenni, *Nérótól* kezdve gyakran folyamodtak ehhez a császárok. Nemcsak tűzvészek, hanem járványok és egyéb katasztrófák miatt is őket hibáztatták, arra hivatkozva, hogy a római isteneket sérti a keresztény gyakorlat.

Ókori feljegyzésekből tudjuk, hogy az utakat sűrűn szegélyezték a megfeszített keresztények holtteste a keresztfákon. A kínzások, üldöztetések azonban nem csökkentették a keresztények számát, épp ellenkezőleg, egyre többen lettek Krisztus-követők.

Az amfiteátrumok egyik kedvenc műsora volt a keresztények kínhalála. A rabul ejtett híveket a föld alatti

Pál levele a rómaiakhoz (8,11–17)

„Ha pedig annak Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halottak közül, akkor az, aki feltámasztotta a Krisztus Jézust a halottak közül, életre kelti halandó testeteket is a bennetek lakó Lelke által. Ezért, testvéreim, adósok vagyunk, de nem a testnek, hogy test szerint éljünk. Mert ha test szerint éltek, meg kell halnotok, de ha a Lélek által megölik a test cselekedeteit, élni fogtok. Akiket pedig Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. Mert nem a szolgaság lelkét kaptátok, hogy ismét féljete, hanem a Fiúság lelkét kaptátok, aki által kiáltjuk: »Abbá, Atya!« Maga a Lélek tesz bizonyosságot a mi lelkünkkel együtt arról, hogy valóban Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekek, akkor örökösök is: örökösei Istennek és örökösársai Krisztusnak, ha vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk.”

röpihet minket vissza családunk múltjába, megboldogult szeretteink közé. Ókeresztény halottainkra viszont csak Rómában tudunk valóban komolyan emlékezni: a katakombák

őket a nagy hullámokban átvonuló turisták, akik manapság már leginkább Japánból és Kínából érkeznek.

Épp negyven éve jártunk először Rómában, akkor augusztus volt, s

FORRÁS: PNAC.ORG

A székesegyház apszisának mozaikja a 13. századból

res műve, amelynek közepén látható a lánc, amellyel a hagyomány szerint az apostolt kivégezőkor leláncolták. A sír helyét a legendák mindig pontosan rögzítették, de hét évvel ezelőtt hivatalosan is bejelentették, hogy valóban az eredeti sírkövet találták meg, rajta a felirattal: „Paulo Apostolo mart...” – vagyis „Pál apostol, vértanú...”

Az ereklék és a hagyományok igazságtartalmát protestáns eleink joggal kérdőjelezték meg, hiszen csak a keresztfa nagy tiszteletben tartott maradványai kitesznek egy teljes erdőt. A katakombákat, az ókori keresztény nekropoliszt s az itt kialakított halottkultusz jogosságát azonban nincs okunk kétségbe vonni. A legismertebb ókeresztény temető nincs messze a Szent Pál-székesegyháztól. A Catacomba di San Callisto (Szent Kallixtus-katakomba) a Via Appia mentén található, a temetőben húsz kilométer hosszúságú alagútrendszerben rejtőznek a sírok. Ezt a temetőt csak szakképzett vezetővel lehet bejárni, egyébként könnyen eltévedne a látogató.

Az ókori keresztények milliószám pusztultak el az üldöztetések idején: vadállatok elé vetették őket a Colos-

pincék rácsaival különítették el, emelőszerkezettel vitték őket a homokkal időről időre felszórt porondra, ahol kiéhezett vadállatok végeztek velük.

A keresztényüldözésnek csak Nagy Konstantin vetett véget, amikor – hite szerint a keresztények imáinak köszönhetően – győzött a barbár seregek felett. A Nagy Konstantin által kihirdetett milánói ediktum már szabad vallásgyakorlatot adott a keresztényeknek, akik korábban csak időről időre élveztek ilyen szabadságot. Minden vészhelyzet idején ugyanis újra eltörölték ezt a kegyet. A 4. századtól kezdve azonban Róma mindinkább keresztény várossá lett, s ebben az időszakban több ókori épületet és bálványok tartott szobrot elpusztítottak, megrongáltak.

A Forum Romanum ma is látható a Vesta-szüzek templomának romja, körülötte egy kivételével az összes szobrot lefejezték. A Capitoliumon *Marcus Aurelius* híres bronzszobra túlélte a keresztény rombolást, de csak azért, mert úgy tudták, hogy Nagy Konstantin szobra áll a magaslaton.

■ B. WALKÓ GYÖRGY

LUTHER-LEVELEK

314. Wenceslaus Linknek (Nürnbergben)

Wittenberg, 1520. július 20.

WA.B 2: 146 (314. sz.) latin. Magyarul: LM 2: 18–19. (Márton Jenő ford.)

Tisztelendő Wenceslaus Linknek, a teológia magiszterének Nürnbergben, kolduló szerzetesnek, az evangélium prédikátorának, hívének az Úrban.

Jézus!

Üdvözöllek az Úrban. Küldöm ismét apró irataimat¹ a képmutatók megbotránkoztatására. A „Meggyalult Ecket”² remélem, megkaptad. Mondják, hogy a lipcsei vadszamar³ ismét ordítzik ellenem. Majd meglátjuk. A minapában nálunk majdhogynem szakadás és lázadás ütött ki, de a Sátánt csakhamar legyőztük Krisztus segítségével.

Egy frank lovag, Sylvester von Schaumberg levelet írt nekem,⁴ melyben arra kér, hogy ha Róma megvalósítaná fenyegetéseit, ne Csehországba vagy másfelé, hanem öhozzá meneküljek. Felajánlja száz frank lovag megbízható védelmét. Így hát végre a németek is lenézik azt a római dühösködést. Hasonló ajánlatot tett Franz von Sickingen is.

Rómából írtak a fejedelemnek ellenem, de eredménytelenül. Hasonlóképpen egy Németországban hatalmas úrnak udvarából. Kiadás alatt van német nyelven írott könyvem a pápa ellen az egyház reformálása ügyében, melyet Németország egész nemességéhez intézek.⁵ Nagyon bántani fogja ez Rómát, mert nyilvánosságra hozom benne istentelen mesterkedéseit és erőszakos hatalmaskodását. Isten veled, imádkozzál érettem! Wittenbergben, Praxedis előestéjén, az 1520. esztendőben.

Martinus Luther szerzetes

1. A július 27-i disputáció tézisei. WA 6: 379–380. • 2. Eccius dedolatus, Johannes Franciscus Cottalemburgius gúnyos irata Eck ellen. VD 16. C 5587–5588. • 3. Augustin von Alveld: Tractatus de communione. VD 16. A 2107. • 4. WA.B 298. sz. • 5. A német nemzet keresztény nemességéhez. WA 6: 404–469. Lásd LVM 2. köt.

3512. Feleségének, Katharina von Borának

[Eisenach,] 1540. július 16.

WA.B 9: 174–175 (3512. sz.) német. BoA 6: 324 (325). sz. (Csepregi Zoltán ford.)

Kegyelmes Katharina Luther von Bora und Zülsdorf¹ kisasszonyomnak Wittenbergben, az én kedvesemnek.

Kegyelem és békesség! Kedves Käthe kisasszonyom és asszonyom! Tudja meg Kegyelmességed, hogy itt (Istennek hála) épek és egészségesek vagyunk, zabálunk, mint a csehek (bár nem annyira), és vedelünk, mint a németek (bár nem annyit), és azért is örülünk, mert a kegyelmes magdeburgi püspök urunk, Amsdorf is az asztaltársunk.

Több újságunk nincs, mint hogy Caspar doktort², Myconiust és Meniust³ útközben tejbe-vajba fürösztik, kiruccantak ugyanis Strassburgba Jénai Hans⁴ tiszteletére és szolgálatára. Philippus magiszter közben, Istennek hála, felépült.

Mondd meg az én kedves Schiefer doktoromnak, hogy Ferdinánd király nagy felzúdulást akar kelteni azzal, hogy komaságra lép a törökkel az evangélikus fejedelmek ellen, de remélem, hogy ez nem igaz, túl kegyetlen volna.

Írd meg újra, megkaptál-e mindent, amit küldtem, nemrég 90 aranyat Wolf fuvarossal stb. Ezzel Istennek ajánlva, ámen! És biztasd imára a gyerekeket! Itt éjjel-nappal kimondhatatlan és kibírhatatlan hőség és szárazság van. Jöjj, kedves itélet napja, ámen! Margit utáni pénteken 1540-ben. A magdeburgi püspök⁵ barátságos üdvözlétét küldi.

Kedvesed, Martinus Luther

1. Zülsdorfkorábban a Bora család birtoka volt, Luther 1540-ben vásárolta meg felesége kívánságára sógorától, Hans von Borától a választófejedelem támogatásával. • 2. Caspar Cruciger. • 3. A Hagenauba küldött szászországi tárgyalók. • 4. Egy golyó után kapkodó bolondfigura a jénai városháza óráján, a kíváncsiság közmondásos megszemélyesítője (vö. a magyarban: Kíváncsi Fáncsi). • 5. Nicolaus Amsdorf.

XII. adventi keresztény könyvvásár Győrben

Szeretettel várunk minden Győr környéki érdeklődőt a december 4-én, szerdán 9-től 17 óráig megrendezendő adventi könyvvásárra, melynek helyszíne az előző évekhez hasonlóan a Széchenyi István Egyetem aulája. A Luther Kiadó 15% kedvezménytel vár minden kedves vásárlót, gyülekezetet! Előrendelést november 29-ig tudunk elfogadni a kiado@lutheran.hu címen, az így megrendelt könyvek postaköltség nélkül átvehetők.

Kérje standunknál regisztrációs lapunkat, hogy Ön is a *Luther Könyvklub* tagja lehessen, és saját kiadványainkból állandó 20%-os kedvezményben részesülhessen!

Adventi keresztény könyvvásár a Lónyay utcában

A szervezők és a részt vevő kiadók szeretettel várnak minden érdeklődőt a december 6-án és 7-én (pénteken és szombaton) megrendezendő adventi keresztény könyvvásárra, melynek helyszíne az előző évekhez hasonlóan a Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium (1092 Budapest, Kinizsi u. 1–7.). Nyitva tartás: pénteken 14-től 20 óráig, szombaton 9-től 17 óráig. Idén is ruhatár és büfé teszi kényelmesebbé a vásárlást.

Jöjjön el, látogassa meg a *Luther Kiadó* standját, és vásároljon 10-50% kedvezménytel! Előrendelést november 29-ig tudunk elfogadni a kiado@lutheran.hu címen, az így megrendelt könyvek postaköltség nélkül átvehetők.

Személyes sors és reformációi eseménytörténet – levelekben

A Luther-könyvsorozat újabb kötete vehető kézbe

- A reformáció emléknapiját idén új egyháztörténeti könyv megjelenésével ünnepelte egyházunk. Hosszabb előkészületek nyomán kézbe vehető a *Luther válogatott műveit tartalmazó sorozat 7-es sorszámot viselő kötete* (a megjelenés sorrendjét tekintve ez a második kötet). A reformáció fél évezredes jubileumának ünnepe köré időzített sorozatnak valószínűleg a legszelesebb körben a legnagyobb érdeklődést kiváltó darabja Luther Márton leveleit (1512–1546) tartalmazza széles merítésben és igényes válogatásban.

A válogatott levelek kötete kötődik legszemélyesebben Lutherhez, hiszen az ő szemszögéből láthatunk rá nemcsak saját küzdelmeire, gondolataira, teológiájára és személyes sorsára, hanem egyben az egész korszak egyházi és világi politikai összefüggéseire, a reformátori körök színgazdag és olykor ellentétektől sem mentes szereplőire, mindeközben pedig a kiadvány kirajzolja a reformációi mozgalomnak a Luther életidejére eső eseménytörténetét is.

Azt is mondhatjuk, hogy ezzel az átfogó tartalommal ez a kötet a válogatott művek teljes sorozatának mintegy az összekötő kézikönyve is lehet, amely elhelyezi időben és összefüggésekben az egyébként önmagukban álló egyéb lutheri írásokat. Éppen ezért számolhatunk azzal, hogy a válogatott levelek mind a teológusok és lelkészek, mind a gyülekezeti tagok körében a legkeresettebbek egyike lesz, mivel életközbe hozza az olvasóhoz a szerzőt és az egész korszakot egyaránt.

A 7. kötet az eddig magyarul megjelent legnagyobb levéltanyag Luther tollából. *Csepregi Zoltán* szerkesztő a kimeríthetetlen gazdagságú anyagot a súlyponti kérdéseket szem előtt tartva, ugyanakkor a változatosságot sem feladva, kitűnő érzékkel rostálta és állította össze. Vérbeli egyháztörténeti teológiai megfontolás és igényesség jellemzi a kötet koncepcióját, amely nem kerüli meg a kortárs kutatás számára kényes kérdéseket sem, mint Luther nyilatkozatait a zsidóságról, *Hes-*

seni Fiúlöp kettős házasságának problémáját vagy éppen Luthernek az emberi kapcsolatokban mutatkozó heves, nemritkán ingerlékeny természetét.

Nem fog csalódnai az sem, aki a lutheri reformáció főbb eseményeit, álmásait szeretné mélyebben megérteni, mert éppen az ilyenekről írt személyes beszámolók adják a kötet egyik súlypontját (beszámoló a *Ca-jetannal* folytatott tárgyalásról 1518-ból, az 1519-es lipcsei vitáról, a wormsi eseményekről 1521-ből vagy az ágostai eseményekről 1530-ból, hogy csak a legfontosabbakat emeljük ki).

Számos jelentős adatot és forrást tartalmaz a kötet a hazai reformáció történetéről is, a gyakran hivatkozott szövegeket kézbe adva. Külön érdekességet jelentenek a reformátor további személyes feljegyzései, mint az elhíresült utolsó gondolatok – „koldusok vagyunk, ez az igazság” – vagy végrendeletének fejlődése, alakulása.

Különösen fontos kiemelni, hogy az egész sorozatban ez a legközzőségibb kötet, még a hamarosan megjelenő, az asztali beszélgetéseket tartalmazó kötetnél is közösségibb. Visszatükrözi azt a gyülekezet-központú gondolkodást, amely a lutheri reformációnak mindenkor a sajátja volt.

A 2011-ben megjelent 5. kötethez hasonlóan ez a kiadvány is alapos és az olvasó dögát messzemenően segítő „állványzatot” ad. Az érdeklődő megtalálja a címzettek, társszerzők, aláírók életrajzi adatait, a szakirodalom jegyzékét, illetve többféle muta-

tó – a bibliai helyek mutatója, helynév-, annotált személynév-, illetve tárgymutató – is segíti az eligazodást. Ezek egyszerre tájékoztatnak a Luther életében legfontosabb személyekről, eseményekről és teológiai hangsúlyokról. A mutatók alapján az egész levéltanyag akár tematikusan vagy egy-egy személyhez, kérdéskörhöz kötve is olvashatóvá és kutathatóvá válik, ezzel mintegy szinopszist is adja az egyes résztémáknak.

A válogatott levelek gyűjteménye egyben a legökumenikusabb kötete is a sorozatnak. Talán ellentmondásosnak tetszik ez a megállapítás éppen a reformáció korszakában született íráskor esetén, mégis bátran mondhatjuk, hogy a modern nyugati ökumené megértése szempontjából – akár az összetartozás, akár a szakadások tekintetében – nélkülözhetetlen információkat olvashatunk Luther levelezésében. Mindezek ismerete nélkül elképzelhetetlen az evangélikus ökumenikus elkötelezettség és közösségkeresés valós meghatározása.

Ugyanakkor éppen a legszemélyesebb vallomásokból érthetjük meg azt is, hogy 1983-ban miért is nevezte Luthert – minden ökumenikus feszültség és teherétel ellenére is – *II. János Pál* pápa „atyáknak a hitben”.

■ KORÁNYI ANDRÁS

Luther válogatott művei 7. – Levelek. Szerkesztette, a szövegeket válogatta és gondozta Csepregi Zoltán. Luther Kiadó, 2013. Ára 4990 forint.

Túróczy Zoltán új igehirdetés-kötetének bemutatója

A Túróczy-hagyaték Alapítvány és a Luther Kiadó közös kiadásában megjelent *Túróczy Zoltán* püspök (1893–1971) igehirdetéseinek legújabb kötete. A könyv a szerző második félreállítása idején, az 1953/54-es egyházi évre előírt ikerend szerint a magyar perikóparend epistolai (levélbeli) igéi alapján készült igehirdetéseit tartalmazza. A szolgálatában jelentősen korlátozott püspök minden vasárnapra és ünnepnapra megírt igehirdetése az íróasztalfiókba kerültek. A méltán híres igehirdető hatvan évvel ezelőtt papírra vetett, de ma is időszerű prédikációit közreadó kötetet mutatja be a Túróczy-hagyaték Alapítvány kuratóriumának elnöke, *Ittész János* nyugalmazott püspök, valamint a kuratórium tagjai: *dr. Fabiny Tibor* professzor, a Károli Gáspár Református Egyetem tanára, *Ittész András* egyetemi docens és *Terei Gábor*, a kuratórium titkára, Túróczy Zoltán unokája.

Helyszín: a budavári evangélikus gyülekezet kápolnája (Budapest I. ker., Táncsics M u. 28.). Időpont: november 24., vasárnap, 17 óra. A könyv a bemutató alkalmával kedvezményes áron megvásárolható. A könyvbemutató után 18 órakor esti istentiszteletet tartunk a budavári evangélikus templomban. Igét hirdet Ittész János nyugalmazott püspök. Minden érdeklődőt szeretettel várunk! (Információ: turoczy.lutheran.hu)

Koncertek a Sareptában

A Sarepta Budai Evangélikus Szeretetotthon (1029 Budapest, Báthori u. 8.) fogyatékkal élő és idős lakói nevében köszönöm az *Alberti gyülekezet asszonykórusának* a november 17-én, vasárnap *Túri Krisztina* lelkész vezetésével végzett szép szolgálatát.

Szeretettel várunk minden kedves érdeklődőt a Sarepta Budai Evangélikus Szeretetotthon Ördögárok utcai templomába november 30-án, szombaton 15 órára a kispesti gyülekezet szolgálatára, december 2-án, hétfőn 16 órára *Kegy János* pánsípművész előadására és december 16-án, hétfőn 15 órára az Operaház énekművészeinek szolgálatára.

Jegesi Zoltánné otthonvezető

EVANGELIKUSELET.HU

„A lelkész- és munkatársképzés a küldetésem”

Interjú Korányi Andrással, az EHE professzorával

► Az Evangélikus Hittudományi Egyetemen (EHE) a múlt héten tartotta székfoglaló előadását **dr. Korányi András** professzor. Mondandóját **Koncz Zsuzsa** híres slágeréből vett részletekkel tette könnyedebbé a neves egyháztörténész, aki négy évig volt egyházunk zsinatának lelkészi elnöke is. A rendszerváltozás idejéből származó élményeit vette sorra bevezetőként, mondanivalójához is jól kapcsolódott a **Ha én rózsza volnék** című dal. Az egyháztörténész ösztöndíjasként Genfben, majd Marburgban töltött több szemesztert, ahol helyben tanulmányozhatta **Árpád-házi Szent Erzsébet** életét, kultuszát s persze a rózsává változott kenyerek legendáját is. Székfoglalójáról kérdeztük, és így többször szóba került kedves témája, a nemcsak Magyarországon, hanem Tübingiában is tisztelt magyar szent, Erzsébet áldozatos és ma is példamutató élete. Nem titkolt szándékunk volt, hogy ezzel az írással a mai Erzsébeteket is köszöntsük.

KÁROLY GYÖRGY TAMÁS FELVÉTELE

– Professzor úr! A megszokott székfoglalókban nincs zenei betét, az Ön előadásában viszont többször is visszatért Koncz Zsuzsa rendszerváltó dala, a Ha én rózsza volnék. Hirtelen jött ötlet vagy hosszú ideje érlelt gondolat volt a zenei illusztráció?

– Hónapok alatt született meg a székfoglaló. Tudatosan választottam kiindulási pontnak a rendszerváltozást, amely ifjúkorom meghatározó élménye, s amelynek egyik kultikus dala volt Koncz Zsuzsa slágere. A rendszerváltozás néhány éve alatt döbbsent rá a mi nemzedékünk, hogy a történelem mekkora kihívás, és szembesültünk azzal, részben szüleink nemzedékével együtt, hogy milyen megrázó a szembenézés az elrejtett és elhallgatott történetekkel. Történelmi időben nőttünk fel: a 301-es parcella, Nagy Imre újratemetése – ahol például elhangzott Orbán Viktor döbbenetet kiváltó beszéde a szovjet csapatok kivonásáról – hatása alatt éltünk. Nyitott szívvel bízunk a jövőben, s persze hittünk a szólás és a meggyőződés szabadságában.

– A reményekből mikor lett illúzió, mikor döbbsentek rá a rendszerváltás visszaszólására?

– Nagyon hamar megéreztem ebből valamit, noha akkor még igen fiatalok voltunk. Az első szabad választás utáni alkuk is jelezték a változást, aztán az egyre homályosabb kilencvenes évek a zűrzavaros ügyletekkel, a második választással... Hosszan lehetne sorolni. Antall József halála után, aki a történelmi tudatosulásban nagy hatással volt rám – ezért is be-

szélek mindig rendszerváltozásról rendszerváltás helyett –, minden szereplő alaposan megváltozott ezekben az években. Azóta is gyakran kellett újrafogalmazni, hogy ki kicsoda a magyar közéletben.

– A rendszerváltás forró pillanatait követő években már Marburgban tanult, ahol távolibb, történelmi időszakokban mélyedhetett el. Előadását hallgatva nyilvánvaló, hogy igazi élményt jelenthetett Önnek Szent Erzsébet korának tanulmányozása, a Tübingiában élt magyar szent története.

– Árpád-házi Erzsébet európai jelentőségű személyiség volt évszázadokon át. Németországban, különösen Marburgban eleven a hatása még a mindennapokra is. Ezen a vidéken máig is gyakoribb az Erzsébet név, mint másutt, és ebben a városban van a vakok és gyengénlátók egyik legjelentősebb központja is. Azért települt ide ez az intézmény, mert Erzsébet külön figyelemmel ápolta a szembetegeket, s ezt még a csodatételek és legendák is megőrizték.

Már életében önzönlöttek hozzá a segítségre szorulóknak, halála után öt évvel, 1236-ban pedig szentté is avatták, ami azért nem volt gyakori a középkorban. Középkori kultusza igen elterjedt volt, Marburg hosszú ideig a harmadik legjelentősebb zarándokhely volt Róma és Santiago de Compostela, a ma egyre népszerűbb Szent Jakab-zarándoklat után. Külön érdekesség protestáns szemmel, hogy éppen az egyik leszármazottja, Hes-

seni Fülöp volt az 1520-as évektől a reformációhoz csatlakozott fejedelmek vezéralakja. A reformáció híveként persze újra kellett értékelnie a dinasztikus őshöz, a középkori szenthez fűződő viszonyát, ugyanakkor közös emléktáblát faragtatott vele az igaz – reformált – hit képviselőjeként magát, az igaz keresztény életgyakorlat képviselőjeként viszont Erzsébetet megjelenítve. Erzsébet 13. századi nyughelye ma is látható a marburgi Erzsébet-templomban, díszes ereklyetartóját is megőrizték, később azonban francia katonák több száz ékkövet feszegettek ki és raboltak el belőle.

– Az mindenképp különös, hogy Erzsébet szentté avatását nem gátolta családi élete. Olvastam olyan katolikus legendáriumot, hogy szűzi házasságban élt, aztán persze a Pallasból megtudtam, hogy három gyermeke volt...

– A szentség és az aktív szolgálat jól összeillett ebben a korszakban. Erzsébet éppen mint királylány, feleség és családanya lett példája a hivatalos egyházi kereteken kívül – tehát nem papként vagy szerzetben megélt – vallásos életet kereső tömegeknek, különösen a nőknek. Kegységére jellemző, hogy még a nagy hatalmú wartburgi udvarban – férje támogatásával – vezette be az egykori nagy trubadúrversenyek színhelyén a passiójátékok hagyományát. Assisi Ferencnek kortársa volt, vele együtt lett szimbóluma a középkori lelkiségi megújulásnak. Bár férje lelki társa volt, de mai szóval elmondhatjuk, hogy Erzsébet nehéz sorsú „politikus-feleségként élt”, nagy érzékenységgel reagált az akkor sem makulátlan politikai eseményekre és erkölcsökre. Gyakran vezekelt, sanyargatta a testét, olykor ostoroztatta is magát. Amikor férje hűbérúri kötelezettségei miatt távol volt, különösen átadta magát ennek. Viszont amikor férjét hazavárta, kicsinosította magát: nem a test hiúsága miatt – mondta –, hanem hogy okot ne adjon neki a vétkezésre. Nagy bölcsesség egy tizenéves feleségtől...

– Manapság talán nehezebb a fiatalasszonyok dolga, hiszen kemény munka után kell helytállniuk a családi életben. Hogyan lehetett kutatni Erzsébet életét nyolcszáz év elmúltával, milyen forrásai voltak?

– Azért egy korabeli uralkodó sem télenkedhetett sokat. Mindenestre Erzsébet életének kutathatóságát nagyban segíti a gyors szentté avatás, mivel éppen azok beszámolóit jegyezhetők fel néhány hónappal a halála után, akik jól ismerték őt. Talán merész a párhuzam, de Erzsébet története nagyban hasonlít az evangélisták korára abban a tekintetben, hogy sem Jézus, sem Erzsébet nem írt egyetlen sort sem magáról, mégis nagyon sokat lehet tudni róluk a közvetlen beszámolókból.

– A reformáció korában az ereklyék tisztelete értelemszerűen hátterbe szorult, de az Erzsébet-legendákban is szereplő rózsza kedves virág volt Luther számára is, hiszen nem véletlenül választotta ezt az evangélikus jelkép középre.

– A Luther-rózsza inkább feleségének, Bóra Katalinnak köszönhető, ő adta ajándékba férjének. Maga Luther kevéssé becsülte az ereklyéket, az őszinte hitet sokkal többre tartotta. Mindemellett végül Luthernél is kikötött egy Erzsébet-ereklye, egy üveg pohár, amelyet Bölcs Frigyes fejedelemtől, a nagy ereklyegyűjtőtől kapott ajándékba.

– A reformációt követő korszak büntetteiről is említést tett székfoglalójában, illetve arról, hogy mi keveset tettünk azért, hogy protestáns múltunkat a maga teljességében kell kiértékelni. Mire gondolt?

– A 17. században bekövetkezett katasztrófát, a harmincéves háború tragédiáját elemeztem az előadás egy szakaszában. Különösen a magyar közgondolkodásra, akár az egyházi történelemszemléletre is utaltam, hiszen mindez összefonódott a protestantizmus fennmaradásáért vívott „hósi harccal”, miközben éppen ez a háború lett a kiindulópontja az újkori egyházellenes kritikának és a szekularizációnak. Bethlen Gábor vitathatatlan hős a magyar történetírásban, mindez azonban nem feledtetheti, hogy ami akkor vérontásban a felekezeti ellentétek nevében történt, máig is súlyos terhe az európai kereszténységnek. S akkor még nem beszélünk olyan regionális ellentétekről, mint hogy a csehek például mennyire másként ítélik meg mondjuk éppen Bethlent, mivel – mint mondják – cserbenhagyta protestáns őseiket.

– Németországban vagy másutt hogy ítélik meg ezt a kort?

– A mai nyugati országok, különösen a németek, árnyaltabban és kritikusabban értékelik át az újkori eseményeket. Személyes élményem, hogy nem szívesen énekelnek olyan Luther-énekeket, amelyekben romlást kért a pápára és a törökre. Egyébként mi is ebben a szellemben jártunk el az énekeskönyvünkben, amikor a magyar fordításból ezeket a részeket eleve kihagytuk – például a Tarts meg, Urunk, szent ígédben kezdetű énekünkben. Ugyanez igaz a svédekre is Gusztáv Adolf királlyal, „észak oroszlánjával” kapcsolatban, aki egyrészt a protestantizmus megmentője volt a harmincéves háborúban, ugyanakkor gátlástalan birodalomépítő is.

Bizony, sem a teológia, sem az egyházi élet nem volt épp a „béke szigete” akkoriban. Melancthon híres feljegyzésében, amelyet halála előtt írt, arra is kitér, hogy a túlvilágon végre megszabadulhat majd teológustársainak a dühétől. Kellően árnyaltnak kell tehát lennünk, nemcsak azért, hogy a múltat őszintebben ismerjük, hanem azért is, hogy a teológiai és kegyességi ellentétek ne fajúljanak ismét háborúvá az egyházon belül.

– Egyháztörténeti székfoglalója nem csak a múltból szólt: kiemelt gondolata volt a jelen és a jövő egyházának jellemzése is. Mi lehet a megmaradás záloga?

– Lelkészeink döntő többsége középkorú vagy annál is fiatalabb, a magyarországi evangélikus lelkészi kar te-

hát határozottan fiatalos és dinamikus, képes a megújulásra. Tizenöt éve tanítok a hittudományi egyetemen, teológiai tanárként is a lelkész- és munkatársképzés a küldetésem. Tapasztalom, hogy a teológusok ma sem azért vállallják az elhívást, hogy pusztán a gyülekezetek és az egyház leépülésének folyamatában álljanak helyt. Ehhez azonban a változás, a megújulás elengedhetetlen például a lelkészeket támogató és akár védelmező életpálya tudatosabb megalkotásában.

Nagyra becsülöm tanítványaimat azért a bátorságért, amellyel ma is vállallják az elhívásukat akár a korszellemmel és a nehézségekkel szemben is. Mindenki beszél a missziói megújulásról, de ahhoz belső – nemcsak szervezeti, hanem szívbeli, emberi – változás, ha úgy tetszik, reformáció is kell. Luther magasra tette a mércét: egymás Krisztusává kell lennünk. Szerintem manapság nem a hitünk erejére kell csupán koncentrálnunk, hanem mélyebb, nyitottabb, krisztusibb emberséget kell egyre inkább mellé tennünk.

– Az egyház fogyása nyilvánvaló. Miként lehet az evangélikusság vonzó a fiatalok körében?

– Manapság elsősorban a szervezeti és vezetési struktúrákra, az azokkal elérhető változásra koncentrálnunk a baljós jelek láttán. Az egyházi megújulás egyetlen esélye valójában a gyülekezet, az ott végzett lelkészi és nem lelkészi szolgálat. Hálás vagyok, hogy Isten és az egyház ennek a szolgálatába állított a teológián engem is. Ráadásul a népszámlálási statisztikák megjelentetése előtt is nagyjából tisztában lehettünk a várható számokkal: egyrészt rendelkezésünkre álltak az összesített gyülekezeti számok, másrészt járunk a gyülekezetekbe, látjuk a tendenciákat. Erre válaszol egyetlen recept létezik: a gyülekezetépítés, az igehirdetés, a szeretetteljes emberi élet receptje. Igyeksznünk erre összpontosítani a hittudományi egyetemen akár a katedrán, akár az egyetemi lelkészi munkában.

– Ön személy szerint hogyan éli meg ezt a kihívást?

– Tizenhat év óta szolgáltam lelkészként több gyülekezetben és az egyetemen. Nagy megtiszteltetésként élem meg, hogy szerethetem a hivatásomat, amely ráadásul a megélhetésemet is adja nekem és a családomnak. Tizenöt éve tanítok az egyetemen, sokat éltünk meg együtt azokkal, akik ma lelkészként vagy munkatársként szolgálnak az egyházban. Négy évig voltam a zsinat lelkészi elnöke, rálátást, tapasztalatot kaphattam szélesebb körben is. Most viszont őszintén örülök annak, hogy nagyobb erővel összpontosíthatok a teológiára, az egyháztörténetre, a tanításra. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem a béke szigete, öröm itt dolgozni. Hálás vagyok azért is, hogy itt a legszemélyesebb módon lehetek kapcsolatban a gyülekezetek és az egyház jövőjével, hiszen együtt dolgozunk, tanulunk, imádkozunk érte a jövő szolgáló generációival.

■ B. WALKÓ GYÖRGY

Adventi alkalom Pestszentlőrincen

„Keresd a békét, és járj utána!”

A Lőrinci Érdeklődők Teaháza (LÉT) szeretettel meghívja következő, adventi alkalmára: december 2-án, hétfőn 18 órai kezdettel **Korzenszky Richárd**, a tihanyi benedécs apátság perjele, az egyházi oktatás szakértője osztja meg gondolatait lelkiségről, nevelésről, hitről és

emberségről az ünnepi előkészület fényében. Helyszín a pestszentlőrinci evangélikus templom (1183 Budapest, Kossuth tér 3.). 17.30-tól adventi vendéglátást tartunk, ahol karácsonyi kiadványokat, képeslapokat lehet vásárolni, illetve rövid adventi éneklésre is lehetőség nyílik!

Tisztelt Előfizetőink!

Mostani lapszámunk mellékleteként olvashatják a *Híd* magazint. A magazinban található csekk segítségével a *Híd* magazinra fizethetnek elő, vagy az Evangélikus Missziói Központ részére juttathatnak adományt. Kérjük, ne használják a csekket az *Evangélikus Élet* előfizetésére, mert arra nem alkalmas.

► **Klaus Douglass** német lelkész bő tíz éve jelentette meg az evangélikus egyház megújítását célzó 96 tételét, amely újra és újra nagy vitát váltott ki a lelkészek és a hívek között. Mondanivalójának központi eleme, hogy nem a lelkészeknek, hanem a gyülekezeteknek kell a lelki élet közép-pontjába kerülniük, s le kell venni a lelkészek válláról a sokszor megoldhatatlan feladatokat. A 96 tétel átvételének hívei főként a hazai evangélikusok számának gyors csökkenésére hivatkoznak, míg ellenzői szerint nem kellene „munkanélkülivé” tenni a lelkészeket, s a Douglass-tételek épp Németországban nem váltották valóra a reményeket. Most vitára bocsátjuk a tételek első részét, a másodikat pedig következő számunkban közöljük.

■ KLAUS DOUGLASS

**Első feladat:
visszatérni a reformátori
középpontba**

1. Luther szándéka az volt, hogy az egyház üzenetét bibliai alapokra helyezze, külső formáját pedig kora színvonalára emelje. Az egyház ez idő szerint olyan állapotban van, amely nem felel meg sem az egyik, sem a másik követelménynek.

2. A reformáció nem a 16. század eseménye, hanem ránk váró feladat.

3. Aki reformálni akarja az egyházat, annak a tartalom kérdéseivel kell kezdenie. Ezen a ponton azonban nem állhat meg.

4. Reformátoriak akkor lehetünk, ha tovább építjük a reformátorok művét, nem pedig ha konzerváljuk.

5. A keresztyén hit nem normák és szabályok rendszere, és nem is világnézet vagy tan. A keresztyén hit az ember és Jézus Krisztus között létrejött bizalmi kapcsolat.

6. Az olyan teológia képes rugalmas kereteket létrehozni, amelynek egyértelmű a középpontja. Ha homályos a középpont, a keretek megmerevednek.

7. Az egyház keretei nem tetszőlegések. Azokat a középpontnak kell formálnia, illetve a kereteknek a lehető leghatározottabban kell a közép-pontra mutatniuk.

8. Az új reformáció sok mindenben igazodhat az első reformációhoz. Néhány kérdésben azonban határozottan túl kell lépnie rajta.

**Második feladat:
felszabadítani a spiritualitást**

9. A 21. század embere messzemenően nyitott a vallási kérdések előtt. Kérdéseire azonban ma nem az egyházban keresi a válaszokat.

10. Itt az ideje, hogy az egyháznak minden mást megelőzve az Isten-kérdést illetően legyen tekintélye.

11. Jézus Krisztus a válasz korunk spirituális éhségére. Ezt azonban nem elég csupán állítani. Ennek megtapasztalhatóvá kell lennie gyülekezeteinkben.

12. Gyülekezeteinkben a spiritualitást az odaadásnak, a lelkesedésnek és a kisugárzó erőnek kell jellemeznie.

13. Az imádkozásnak legalább tizenöt különböző módja lehetséges – ezekből azonban többnyire alig ismerünk néhányat.

14. Egyházunknak spirituális felülvizsgálatra van szüksége.

15. Az Isten iránti szeretet a protestáns teológia fehér foltja.

16. Cselekedeteinknél és fáradozásainknál fontosabb, hogy belemerítkezzünk Isten szeretetébe.

**Harmadik feladat:
újra felismerni a küldetést**

17. A legfőbb megbízatás, amelyet Jézus egyházának adott, nem az, hogy gondot viseljen az emberekre, hanem hogy tanítvánnyá tegye őket.

18. Jézus Krisztus egyháza nem döntheti el tetszése szerint, hogy akar-e „missziót” folytatni, vagy sem.

19. Misszió és tolerancia nem mond ellent egymásnak.

20. Nincs keresztyénség megtérés nélkül – megtérési élmény nélkül azonban igen.

21. A megtérés folyamatához hozzátartozik a betago-lódás a gyülekezetbe.

22. Aki közölni akarja másokkal a jó hírt, annak magának is jó hírré kell válnia.

23. Nem várhatjuk el, hogy az emberek Krisztusra hagyatkozzanak, ha mi magunk nem hagyatkozunk rá.

24. Nem missziói rendezvényekre, hanem missziói gyülekezetekre van szükségünk.

**Negyedik feladat:
aktivizálni**

a hívők egyetemes papságát

25. Luther tanítása az egyetemes papságról a legfontosabb tényező, amely még ma is megkülönböztet bennünket a katolicizmustól.

26. Az úgynevezett „lelkészek” és az úgynevezett „laikusok” közötti különbségtétel nem biblikus és nem protestáns.

27. Az egyetemes papságot csak úgy aktivizálhatjuk gyülekezeteinkben, ha az emberekben szeretetet ébresztünk a Szentírás iránt.

28. Egyetlen emberben sincs meg az összes képesség, amely ahhoz szükséges, hogy egy gyülekezetnek csak megközelítőleg is nyújtani tudja mindazt, amire szüksége van.

29. Minden keresztyén kapott valamilyen kegyelmi ajándékot Istentől – és megkapta a hozzá tartozó feladatot is.

30. A gyülekezet vezetésének legfontosabb feladata, hogy hozzásegítse a gyülekezet tagjait adományaik, képességeik felismeréséhez, és segítse őket, hogy éljenek velük.

31. A gyülekezetben kinek-kinek azt a feladatot kell ellátnia, amelyre Isten különösképpen alkalmassá tette.

32. Az olyan munkatársak, akik Istentől kapott képességeik szerint végzik feladatukat, nemcsak jól végzik a munkájukat, hanem motiváltan és lelkesen is szolgálnak.

**Ötödik feladat:
újradefiniálni
a lelkipásztori hivatást**

33. Az egyházban – ellentétben önértelmezésével – majdnem minden ösvényen lelkipásztorok loholnak.

34. Egyházunk lelkipásztor-köz-pontúsága súlyos teher mind lelkipásztorainknak, mind a gyülekezeteknek.

35. Az egyházban és a gyülekezetben betöltött központi szerepüket a lelkipásztoroknak arra kell használniuk, hogy ezt a központi szerepüket megszüntessék.

36. Az újszövetségi gyülekezeteket nem lelkipásztorok, hanem munkacsoportok vezették.

37. A lelkipásztoroknak el kell dönteniük, hogy mindenkiért vagy az egészért akarnak-e tevékenykedni.

38. A jövő formulája így hangzik: „Lelkipásztor a munkatársakért, munkatársak a gyülekezetért.”

39. A jó lelkipásztor elismeri gyülekezete nagykorúságát.

40. Gyülekezeteink megújulása nagymértékben lelkipásztoraink lelki megújulásán múlik.

**Hatodik feladat:
vállalni az irányítás felelősségét**

41. Gyülekezeteink vezetése megoldatlan kérdés, amelyet ballasztként cipelünk át az új évezredbe.

42. A gyülekezeteket az egyháztanácsoknak (presbitériumoknak) kellene vezetniük. Ezek azonban túlnyomórészt igazgatási és szervezési kérdésekkel foglalkoznak.

43. Ahol hiányzik a vezetés, ott nem szabadság uralkodik, hanem az erősebb joga.

44. A gyülekezeteknek szükségük van valamilyen vezérszémére, amelyhez igazodhatnak.

45. A Szentlélek munkája nem szükségtelenné, hanem értelmessé teszi a tervszerű működést.

46. A jövő egyháztanácsának (presbitériumának) feladata a következő: „víziókat kialakítani, víziókat továbbadni, víziókat meggyökereztetni” – Minden egyéb munkával másokat kell megbízni.

47. Az *Újszövetség* tanítása szerint csak olyanok vezethetik a gyülekezetet, akik képesek azt lelkileg táplálni.

48. Jézus példát mutatott, hogy mi-ként kell a gyülekezetet vezetni. Nem uralkodott tanítványain, hanem szolgálta őket.

► **Forrás: Klaus Douglass:**
Az új reformáció – 96 tétel az egyház jövőjéről. Kálvin Kiadó, Budapest, 2002. 384–395. o.

HIRDETÉS

Ingyenes szűrések,
kedvezményes szálláslehetőségek,
gyógyfürdők, karácsonyi vásár,
alternatív gyógymódok,
tanácsadás

KÉT NAP AZ AKTÍV IDŐSEKÉRT
Nyugdíjas Expo
2013. november 29–30.
Hiánypótló kiállítás, tartalmas kikapcsolódás!

PÉNTEKEN

SZOMBATON

A kiállításra a belépőjegyek október 1-jétől megvásárolhatók (Budapest XIV., Szobránc köz 6. Telefon: [06-1] 210-8345) vagy megrendelhető e-mailen a feszthouse@feszthouse.hu és a nyugdíjasklubokban elővételben kedvezményes **500 forintért**, a helyszínen pedig **600 forintért**.

www.nyugdiasexpo.hu

**SZERETETTEL
VÁRJUK!**

SYMA csarnok november 29–30.

Voltaren® Emulgel Forte **Itthon VAN Otthon** **Klubrádió**

DECEMBERTŐL AZ EVANGÉLIKUS KÖNYVESBOLTBAN

FÜLLER TÍMEA: Tócsatükröben

Mesék, tárcák, novellák

FÜLLER TÍMEA

„Füller Tímea örömet üzenő világában, ahol egy légy is angyallá tud változni, ahol egy fél iskola köti meg a karácsonyi ajándékot, a hétköznapi telivel vannak csodás dolgokkal, észrevétlen, apró lényekkel, meglepetésajándékokkal. Hol le kell hajolni a fű közé, máskor csak bele kell nézni valakinek a szemébe, hogy a csodás dolgok megtörténjenek” – írja *Schäffer Erzsébet* újságíró, író Füller Tímea első kötetéről.

A szerző írásával az *Evangelikus Élet* olvasói mintegy tíz éve rendszeresen találkozhatnak lapunk hasábjain – a kötet a már megjelent írásokból is válogat, a mesék, novellák nagyobb része azonban itt lát először napvilágot.

Füller Tímea *Tócsatükröben* – *Mesék, tárcák, novellák* című kötete december elejétől lesz kapható az evangélikus könyvesboltban (1085 Budapest, Üllői út 24.).

Hálaadó istentisztelet Tésén

A Tési Evangélikus Egyházközség Falumegújítási és -fejlesztési pályázaton elnyert pénz segítségével felújította parókiáját és temetői sétányát. Istennek adunk hálát befejeződött renoválásunkért a november 24-én 15 órakor kezdődő istentiszteletünkön, melyen *Szemerei János* püspök és *Polgárdi Sándor* esperes szolgál. Szeretettel várunk minden érdeklődőt hálaadó ünnepünkre.

Hálaadó istentisztelet Várpalotán

A Várpalotai Evangélikus Egyházközség megújuló energetikai pályázaton nyert pénz segítségével felújította gyülekezeti házát és parókiáját. Istennek adunk hálát befejeződött renoválásunkért a november 24-én 10 órakor kezdődő istentiszteletünkön, melyen *Szemerei János* püspök és *Polgárdi Sándor* esperes szolgál. Szeretettel várunk minden érdeklődőt hálaadó ünnepünkre.

PALACKPOSTA

Jézussal nem reménytelen vállalkozás!

E tanév elejétől, 2013 szeptemberétől – felmenő rendszerben – kötelező a hittan- vagy etikaoktatás az állami általános és középiskolákban is. A kezdeti szervezési nehézségek ellenére ennek mindenképpen örülnünk kell, hiszen fiataljaink olyan korban nőnek fel, amikor hiányzik mindenféle erkölcsi útmutatás az életükből. Rengeteg szülőnek se ideje, se türelme – sőt sokszor még saját erkölcsi háttere – sincs, hogy nevelje, vezesse gyermekét. A társadalomban is háttérbe szorultak az erkölcsi értékek, hamis célok tömegei jelentek meg, a fiatalok körében nagyon elterjedt a dohányzás, az alkohol- és drogfogyasztás, és a szabados szexualitás is mindennapos.

Egy ilyen erkölcsileg szétesett korban örülni kell minden alkalomnak, amikor a fiatalok erkölcsi értékekről, hitről, szerető Istenről hallhatnak. Én – a hittan mellett – örülök az etikaoktatás beindításának is, bár látom a korlátait. Az etika képes felmutatni, hogyan kell helyesen dönteni, gondolkodni, s már ez is nagy szó a mai világban. De éppen ebben van a gyengéje is, hiszen nem képes erőt adni a jó megvalósításához...

Legyetek jók, ha tudtok – szól a híres film címe, s valahol ezt üzeni az etika is. Igen, legyetek jók – de tudnak-e gyermekeink, unokáink maguktól helyesen élni, szeretni, megbocsátani? Elég-e, ha megmutatjuk a helyes utat – amelyik ráadásul nehéz, göröngyös és emelkedőkel teli –, ha nem tudjuk megmutatni a forrást, ahonnan a fiatal erőt is meríthet, hogy ezen az úton járjon – az árral (kortársaival) szemben is?

S ebben van a hittan többlete! Nemcsak azt mondja, hogy „legyél jó, fejleszd és erősítsd magad!”, hanem megmutatja, hogy mindezt miként lehet megvalósítani. A hittan egy szerető kap-

csolatra teszi a hangsúlyt az élő Istennel. Nem jó tanácsok halmaza. Jézus nem elmondja, hogy miként legyünk jók, hanem egy életen át segít abban, hogy ezt elérjük!

Mindez nagyon fontos, hiszen mindannyian tudjuk, hogy a jót könnyű tanácsolni – ebben a farizeusok is nagymesterek voltak –, de véghez is vinni sokkal nehezebb, sőt egyedül reménytelen vállalkozás. Sokszor a rossz szokásaink ellen is nehezen vesszük fel a harcot, akkor hogyan tudnánk akár az ellenségeinket is szeretni, és imádkozni értük?!

„Egyedül nem megy...” – de Jézussal mindez valóság lehet!

Pál apostollal együtt imádkozunk azért, hogy áldás legyen a hittan- és etikaórákon, s az ott hallottak minél több fiatal mentse meg a bukásoktól és a tönkrement élettől: „...szüntelenül imádkozunk és könyörgünk értetek, hogy tökéletesen ismerjétek meg az ő akaratát minden lelki bölcsesség és belátás révén, hogy élhessetek az Úrhoz méltóan, teljes mértékben az ő tetszésére, és teremjete gyümölcsöt mindenfajta jó cselekedettel, és növekedjete az Isten ismeretében.” (Kol 1,9–10)

■ DEÁK LÁSZLÓ

Névjegye: Deák László
A pestszentlőrinci Sztehlo Gábor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium iskolalelkésze, valamint a Déli Evangélikus Egyházkerület missziói lelkésze vagyok.

OSZTOZÓ

Kortársaktól kortársaknak

Megérint, vagy hidegen hagy? Elgondolkodtat, vagy csak a szemedet „eteti”? Észreveszed benne a kreativitást, a tehetség kibontakozását, az új utat keresést, vagy azt gondold, tucatnyi hasonlót láttál már, és ilyet te is bármikor „összedobsz”? Ott állsz egy kortárs alkotás előtt, és... Egyáltalán: szoktál ott állni egy kortárs alkotás előtt? Ha nem, de szívesen pótolnád a lemaradásodat, akkor látogass el az *Art Market Budapest 2013-ra* november 28. és december 1. között a budapesti Millenárisra!

„Az *Art Market Budapest* – ahogyan a honlapjukon (*artmarketbudapest.hu*) is olvasható – úragondolta a társadalmi, földrajzi határokat, és új kulturális régiót hoz létre: az így »létrejövő« *fiatal Európa* olyan friss művészeti inspirációkra épít, amelyek a balti államoktól a Balkánig húzódó volt kommunista országokból, délen akár Törökországból és Izraelből, keleten a közép-ázsiai országokból épp annyira táplálkozik, mint a fejlett Nyugat új, progresszív generációjának művészetéből. És mi lehet vonzóbb annál, mint amikor egy vásár egyszerre *globális és lokális*?”

A nemzetközi kortárs képzőművészeti vásár kiemelt témája a migráció jelensége, „az

emberek önkéntes vagy kényszerű el- és bevándorlása, a haza elhagyása és új otthon keresése”. A vásárhoz kapcsolódó rendhagyó kiállítás célja annak bemutatása, hogy a 21. századi képzőművészek hogyan élik meg és öntik formába ezt a társadalmakat és egyéni sorsokat egyaránt átforgató erőt.

És ha már kortárs művé-

FOTÓ: DUDÁS SZABOLCS – WWW.DRAMAFESTIVAL.HU

szet: ugyancsak a hónap végén, a következő hónap elején rendezik meg a *12. kortárs drámafesztivált*, melynek középpontjában az új magyar színházi generáció áll.

„Kikre is gondolunk, amikor a hazai színház legfiatalabb alkotóiról beszélünk? – teszik fel (és válaszolják meg) a kérdést a szervezők az esemény honlapján (*dramafestival.hu*). – Azokra a művészekre, akik tartalmi és formai értelemben

egyaránt próbálnak korszerűen foglalkozni jelenkorunk kérdéseivel: túllépve a hagyományos színházi műfaji kereteken, izgalmas, *határát-lépő*, sok esetben több műfajú előadásokat hozva létre, melyek a színház, a fizikai színház, a tánc, a bábszínház vagy akár a performansz határmezsgyéjén egyensúlyoznak; tartalmi értelemben reflektálnak az *ittre* és a *mostra*. Tehát jellegzetesen magyar művészeti alkotásokat hoznak létre, amelyek ugyanakkor túlmutatnak önmagukon, azaz nem csupán lokálisan értelmezhetők.”

November 27. és december 2. között összesen tizenhét produkció mutatkozik be. Gyűjthetünk „fontos dolgokat”, amelyekért érdemes élni (*Semmi*), naplót vezethetünk magányosan, éhezve és fázza (*A nagy füzet*), utazhatunk négy budapesti taxis autójában (*Droszt*), vizsgálhatjuk a korrump hivatlanokok természetrajzát (*Jövedelmező állás*), megismerkedhetünk az 1956 nyarán elmegyógyintézetbe szállított fiatal pszichológussal (*Reflex*), vagy épp részt vehetünk annak a történelemtanárnak a kísérletében, aki diktatúrán alapuló közösséget hoz létre az osztályában (*A harmadik hullám – képünkön*).

■ JUDIT

„Hogy béke lehessen bennünk és körülöttünk...”

Találkozás Heinemann Ildikó kórházlelkésszel

► „Életünk folyói futnak / tengeredbe, ó, halál, / oda térünk” – olvasom *Jose Manrique* sorait, az *Éjféli gyors Lisszabon-ba* című könyv mottóját. A kötet épp akkor került a kezembe, amikor arra készültem, hogy írásban rögzítsem beszélgetésünket *Heinemann Ildikóval*. Találkozásunkor az evangélikus kórházlelkész betegségről, halálról, gyászról – azaz voltaképp az életről – osztotta meg velem gondolatait örök élet vasárnapjának apropóján.

– Betegség, halál, gyász: nem könnyű témák ezek. Vélhetően azért sem, mert valahogy olyan „szemérmesek, szegénylősek” vagyunk, ha a betegség, a mulandóság kerül szóba.

– Holott mindezek életünk szerves és természetes részei.

– Legalábbis annak kellene lenniük. De minél fiatalabb valaki, annál nagyobb rajta a lelki – és abban az esetben, ha még ápolnia is kell a családtagját, a fizikai – teher. Mivel ehhez sok belső erőre és érettségre van szükség – ami ifjúkorban még nem feltétlenül áll az ember rendelkezésére –, szinte magától értődő ennek a helyzetnek az elutasítása saját magunk védelme, lelki egészségünk megőrzése érdekében.

– Ám épp emiatt egy ilyen szituációban valakivel „mégiscsak” beszélgetni kell vagy legalábbis kellene...

– Akár súlyos, krónikus betegségről, akár halálesetről legyen szó, úgy gondolom, erről nem beszél valaki az osztálytársai előtt. Ehhez meghitt, személyes, bizalommal teli közegre van szükség, amelyet a fiatal számára vélhetően elsősorban a szülei vagy a közeli barátai tudnak biztosítani. Kérdéseire – például a már említett „segítők” közreműködésével – kinek-kinek magának kell megtalálnia, illetve maga találhatja meg a választokat azután, hogy megjárta az ilyenkor „szokásos” utat.

– Melyek ennek a „szokásos” utatnak a stációi?

– Gyógyíthatatlan betegség tényének kimondása után és a haldoklás idején is mind az érintett, mind pedig a hozzátartozói ugyanazonok a fázisokon mennek keresztül. Ezeket *Elisabeth Kübler-Ross* svájci származású pszichiáter fogalmazta meg: a *sokk*, a diagnózis elhangzása után következik az *elutasítás* – nem veszek róla tudomást –, a *düh*, az *alku*: csak még egy kis időm legyen..., majd a *vesztettség* érzésének megélése, a *lemondás*, depresszió és végül a *belenyugvás*: el tudom fogadni ezt a helyzetet.

– Ki hogyan segíthet ebben a folyamatban?

– Mint mondtam, fontos a bizalommal teli környezet. Egy fiatalnak azzal segíthetnek a legtöbbet, ha türelemmel és szeretettel fordulnak felé, és „megengedik” neki, hogy szabadon a maga teljességében megélje és átélje az említett nehéz érzéseket.

És magától értődően sokat jelentenek ilyenkor az őszinte beszélgetések is, amelyekre azonban sajnos sok esetben nem kerül sor. Hiszen nehéz belekezdeni a mondandónkba, nehéz megtalálni a megfelelő szavakat. Féljük beteg hozzátartozónkat, meg akarjuk ki-

A SZERZŐ FELVÉTELE

időt tölthessünk még együtt, amíg csak lehet.

Sokat segíthet ilyenkor, ha a szeretetünket, megértésünket, azt a ténytet, hogy a másik fontos a számunkra, és ha elmenne, hiányozna, egyszerűen kimondjuk, vagy ha „hűtlen lettek hozzánk a szavak”, érzéseinket egy-egy érintés, simogatás, ölelés formájában fejezzük ki.

Ha a beteg, a haldokló hívó, *semmiképp se vágjunk keresztény közhelyeket a fejéhez!* Az ő helyzetében üres, semmitmondó frázisokra van a legkevésbé szüksége! Ezekkel egyébként is csak azt ériük el, hogy az érintett elzárkózik előlünk, és eltávolodik tőlünk, pedig nem ez a cél. Hanem az, hogy közösségben maradjunk, és lényeges dolgokról, úgynevezett „nehéz témákról” is beszélgessünk vele – ne csak az időjárásról, munkáról, kórházi koszt-ról, betegtársakról –, akkor is, ha ez nem könnyű, akkor is, ha ez netalántán fájdalmas, mert ez nagyon fontos, kihagyhatatlan lehetőség minden érintett számára.

– Mégis hogyan, milyen formában térjünk hát rá például az egyik legfontosabb témára, a hit dolgaira?

– Isten kapcsán is nyugodtan fel lehet tenni különféle kérdéseket. Például: „Mit gondolsz a betegségedről?” „Mit gondolsz, mi lesz veled a halálod után?”

Az örök élet az isteni titkok egyike. De erőt adó lehet mindenki számára, ha felidézi magában a Szentírás szavait: „...végül megmarad a hit, a remény és a szeretet.” A remény, hogy az élet nem ér véget a halállal.

– Korábban említette, hogy a haldoklásnak és a halálnak napjainkban nincs kultúrája. Mi a helyzet a gyással?

– Sajnos, a fenti megállapítás erre is igaz. Eleink megtudták, hogyan kell gyászolni. Nem volt véletlen a gyászév, a fekete ruha. Ma már gyászszalagot se nagyon viselünk. Holott a gyázmunka, a búcsúzás nagyon lényeges, hogy senki ne ragadhasson benne a gyász valamely, már korábban említett szakaszában. Ezért olyan fontos a halottak napja: mert lehetőséget ad az emlékezésre, a visszatekintésre, az összegzésre és arra, hogy elkezdjünk felkészülni az elkerülhetetlenre: a saját halálunkra. Ezt keresztényként ráadásul úgy tehetjük meg, hogy tudjuk, Isten ekkor sem hagy minket magunkra.

Meg vagyok róla győződve, hogy ő segít úrrá lenni minden félelmünkön, kétségünkön és fájdalomunkon, ha engedjük, hogy Lelke vigasztaljon bennünket, és emlékeztessen minket arra, hogy földi életünk végétével nem történik velünk semmi rossz, hiszen hozzá, az az hazatérünk.

■ GAZDAG ZSUZSANNA

Az oldalt szerkesztette: VÍTÁLIS JUDIT

Katharina von Bora emlékezete

► **Luther élete párjáról azt sokan tudják, hogy ő volt „az első evangélikus lelkészfeleség”. De vajon ismerjük vagy egyáltalán megismerhetjük-e az egykor élt, valós személyt? Az alábbiakban a hiteles forrásokban fennmaradt tények és adatok nyomán főként kevésbé ismert ifjúkorát igyekszünk felvázolni. (A Luther feleségéről szóló cikket Katalin-naphoz igazodva közöljük.)**

Katharina von Bora szorb gyökerű nemesi, elszegényedett szász földbirtokos családban született. Szülei Hans von Bora és Anna von Haubitz (vagy Haugwitz) voltak. A ma általánosan elfogadott vélekedés szerint Katharina 1499. január 29-én született a Lipcse melletti Lippendorf-Neukieritzschben, ez azonban teljesen megbízható dokumentumokkal nem bizonyítható. A hiteles források hiánya okozta bizonytalanság miatt régebben egyes kutatók úgy vélték, hogy a Nossen melletti Hirschfeldben született; ezt a hirschfeldi kereszteleési anyakönyv egyik bejegyzése alapján feltételezték. (Ez a könyv ma a Freibergi székesegyházban látható.) A nemesi név az egykori családi birtokra, a Meissen vidéki, Nossen melletti Deutschen-Bora és Wendisch-Bora község nevére utal. A bora egyébként – szorbul – jegenyefenyőt jelent.

Katharina, amint a jó barát, *id. Lucas Cranach* (1472 k. – 1553) festményén is láthatjuk, külsőleg – hosszúkás fejformájával, magas homlokával, hosszú orrával, erős állával – nem a germán szépségideált testesítette meg, ám ezt igen finom metszésű szája ellensúlyozta. Magas arccsontjával és ferde metszésű, keskeny szemével határozottan szlávos vonásokkal bírt. Erős fizikuma okán később „nagydarab szász nőként” emlegették.

A források szerint *Hans, Klemens* és egy ismeretlen nevű fivére és egy húga, *Mária* származott szülei házasságából; apja második házasságából azután egy másik húga is született, *Margaret*.

Édesanyja korai halála miatt Katharinát édesapja 1504 végén a brehnai bencés kolostori iskolába küldte. Itteni életéről, a kolostori iskolai nevelésről fennmaradt egy nagyon érdekes forrás, *Laurentius Zoch* (1477–1547) jogtudósának, a wittenbergi egyetem professzorának 1531. október 30-án kelt levele, amelyet Luthernek küldött. Katharina 1508-ban belépett a Grimma melletti Nimbschen Marienthron nevű ciszterci apáca kolostorába. Itt már több rokona, két anyai nagynénje, *Margarethe von Haubitz* (meghalt 1557-ben), a kolostor apátnője és *Anna von Haubitz* szerzetesnő, valamint apai nagynénje, *Magdalene von Bora*, a szerzetesnők betegápolója élt, aki nagyban igyekezett a kislány beilleszkedését megkönnyíteni. Katharina később – már asszonykorában – sem feledkezett meg „Muhme Lenéről”, akit wittenbergi otthonába is befogadott. *Ave* és *Margaret* nővérekkel együtt 1515. október 8-án tett fogadalmat. Ezáltal nagyon korán apáca lett, bár a nővérek belépés utáni rangsorában az utolsó előtti helyet foglalta el.

A kolostorban akkoriban negyvenhárom apáca élt, főként elszegényedett szász nemesi családok leányai, akikről nem várták el, hogy nehezebb munkát végezzenek. Napjaikat általában imádkozással, házzal és

könnyebb kerti munkával töltötték. Oltárterítőket, szőnyegeket, zászlókat hímeztek, általában a meissenai püspökség részére.

A ciszterci kolostorban szigorú regula uralkodott. Szilencium volt érvényben a nap nagy részében, az apácák nem barátkozhattak egymással, halkan, lehajtott fővel, lassan jártak. A napirendet az imádságok és az énekek határozták meg. A miséken és az egyedül a cellában mondott imákon kívül naponta hétszer gyűltek össze imádkozni. Az étkezésekkor is beszélgetési tilalom volt érvényben. A szerzetesek szegénységben, de teljes vagyonszűkösségekben éltek, semmilyen személyes tulajdonuk nem volt.

A kolostorok teljes önállóságra törekedtek, minden kérdésben maguk döntöttek. Regula szerint éltek, mégis egyfajta kis női nemesi köztársaságként működtek. A szerzetesnők a konventben megválasztott apátnőnek, a *Dominának* tartoztak teljes engedelmességgel, akinek megszólítása „kegyelmes asszonyom” volt. Az apátnő helyettese a priornő volt.

A kolostor elméletileg ötven szerzetesnőt tudott eltartani, de 1509 után sokáig nem vettek fel újabb növendékeket, így nem töltötték ki az egész keretet. A két utolsóként felvett növendék Katharina von Bora és *Ave von Schönfeld* (meghalt 1541-ben) volt, de 1516-ban egyszerre kilenc új növendékkal szaporodott a ciszterci apáca kolostor létszáma.

A klauzúra udvarral elhatárolt részen feküdt, az ottani épületegyüttesben kapott helyett a templom, a *refektórium* (az ebédlő), a *dormitórium* (az ágyasház a cellákkal), a *konvent* (gyűlésterem), valamint néhány kisebb helyiség, köztük a beszélgetőszoba, ahol beszélgetőrács mellett fogadhattak látogatókat az apácák – főként közeli rokonaikat.

A kolostor a szükséges javakat a földbirtokon folyó mezőgazdasági termelésből és feldolgozásból szerezte be. A különböző áruk eladását és a szükséges dolgok bevásárlását általában az apátnő végezte egy nővér társaságában. Vagy a közeli városkában, vagy Torgauban, a választófejedelmi székvárosba utaztak, ahonnan főként halakat, söröshordókat, kosarakat és szerszámokat szereztek be. A jól sikerült bevásárlás után a fogadóban áldomást ittak.

A kolostori búcsút minden év augusztus 23-án tartották, kirakodóvásárral egybekötve. Ilyenkor hatalmas tömegek látogattak el a kolostor templomába és a kolostor előtti téren kialakított piacra.

Fontos változás történt a kolostor életében 1522-ben, amikor férfi előjárója, *Johann Kretschmar* prépost elhunyt. Ő jó viszonyt ápolott az apácákkal, többségüknek gyóntatója volt.

Katharina a kolostori iskolákban megtanult írni, olvasni, énekelni, és valamelyest járatos lett a latin nyelvben, valamint megismerkedett a mezőgazdaság gyakorlati és üzleti fortélyjaival.

A reformáció kezdetén Katharina rendtársaival együtt olvasta Luther Márton írásait többek között a szerzetesi élet kritikájáról. Ennek hatására határozták el többben, hogy elhagyják a kolostort, és új életet kezdenek.

Az írások elég sajtóságon úton jutottak el a kolostorba. Luther egyik jó barátja, a grimmai Ágoston-rendi remeték kolostorának priorja, *Wolfgang von Zeschau*, aki 1522-től a Szent György-kórház lelkésze lett, küldte el két nagynénjének: *Margarete* és *Veronika von Zeschau*nak, akik a nimbscheni kolostorban éltek. Az apácák Luthertől kértek segítsé-

get, aki a torgauai plébános, *Gabriel Zwilling* (1487 k. – 1558) által küldött kocsit értük.

A szökésre 1523 húsvétján, április 6-ról 7-re virradó éjszaka kínálkozott alkalom *Leonhard Koppe* (1480–1552) torgauai városi tanácsos és kereskedő közreműködésével, aki rendszeresen szállított a kolostorba heringet. Üres heringeshordókban elbújva kilenc apácának sikerült elszöknie. Mivel a lázadás és a fogadalmak megszegése halálos bűnnnek számított, haza nem mehettek. Ezért Wittenbergbe menekültek, ahol Luther és barátai befogadták a megszökött nővéreket.

Katharina előbb *Philipp Reichenbach* városi jegyző, majd *id. Lucas Cranach* házában talált otalomra. A későbbiekben is mind Lucas, mind felesége, *Barbara Cranach* (1475 k. – 1540) élete végéig nagyon jó barátságot ápolt Katharinával és gyermekeivel. (Apácák megszöktetése és befogadása a törvény szerint egyébként főbenjáró bűnnnek számított, amelyet halálbüntetéssel sújtottak.)

A Cranach-házban eltöltött mintegy két év nagyon hasznos iskolának bizonyult a volt apáca életében. Barbara asszony bevezette a háztartás tudományába. Cranachék nagy házat vittek. Tucatnyi izága festősege, megannyi telhetetlen bendőjű jóvédő művész élt a házában, akik rendszeresen összeverekedtek az egyetemi diákokkal. A festőműhely mellett nyomda és bormérés is működött a házában, illetve a városi gyógyszerteret is a Cranach család üzemeltette. Katharina itteni tartózkodásának különleges színfoltját jelentette *II. Keresztély* dán király látogatása, akitől egy aranygyűrűt kapott ajándékba...

Luther vállalta, hogy két éven belül a Wittenbergbe menekült minden volt apácát férjhez adja. Ez majdnem meg is valósult. Egyedül Katharina nem ment férjhez, noha neki is több kérése akadt. Először a nürnbergi születésű, wittenbergi öregdiák, *Hieronymus Baumgärtner* (1498–1565) kérte meg a kezét, azonban a patríciuscsaládból származó vőlegényt apja – a tervezett házasság hírére – azonnal hazarendelte, mivel élesen ellenezte, hogy fia egy volt apácát vegyen feleségül. A másik sikertelen kérés az Orlándéből származó *dr. Kaspar Glatz* lelkész volt. Ekkor Luther barátja, *Nicolaus Amsdorf* (1483–1565) javasolta, hogy maga a reformátor vegye feleségül az utolsónak pártaiban maradt egykori apácát, mivel állítólag vele Katharina közölte, hogy Luther felesége kíván lenni.

Maga Luther is gondolkodott, hogy megnősül, de először egy másik szökött apácát akart elvenni, *Ave von Schönfeldet*. Mint az egyik 1537-ben írott levelében megvallotta: „Ha én tizenegy évvel korábban akartam volna megnősülni, *Ave von Schönfeldet* választottam volna.”

A szépséges egykori apáca szász nemesi családból származott. Apja, *Georg von Schönfeld* személyesen ismerte Luthert. Ave egyévi várakozás után (1524-ben) *Basilius Axt* (1486–1558) orvoshoz ment feleségül.

FORRÁS: WIKIMÉDIA

Katharina eljegyzésére 1525. június 13-án került sor. Korabeli szokás szerint az ifjú pár – *Justus Jonas* (1493–1555), *Johannes Bugenhagen* (1485–1558), Barbara és Lucas Cranach jelenlétében – felfeküdt a nászágyra, erről másnap Jonas levélben is beszámolt: „Luther feleségül vette Katharina von Borát. Tegnap jelen voltam, és láttam a házaspárt a nászágyon feküdni. Erre a látványra nem tudtam a könnyeimet visszafojtani.”

Két hét múlva, június 27-én Bugenhagen, a wittenbergi városi lelkész hivatalosan is összeadta őket. Közös életüket a fekete kolostor néven emlegetett Augusteumban, a volt Ágoston-rendi kolostorban kezdték el, amelyet *Állhatatos János* szász választófejedele „nászajándékként” átengedett a Luther családnak.

A házasságkötés híre világszerte nagy megdöbbenést keltett. Még Luther sok barátja is helytelenítette a házasságot. Köztük *Philipp Melancthon* (1497–1560) is, aki ezt a lépést „szerencsétlen cselekedetként” értékelte. Egy barátjának nagy megdöbbenéssel a következőket írta: „Teljesen váratlanul Luther elvette feleségül Katharina Borát, anélkül hogy barátait erről az eseményről informálta volna.”

Luther ellenfelei Németország és Európa-szerte obszcén röplapokat terjesztettek a házasság kapcsán. A lejárató kampány egyik szerzője egy sértett diák, *Simon Lemnius* volt, akit Luther szorgalmazására tanácsoltak el az egyetemről. Lemnius kapott az alkalmon, és megírta a pornográf irodalom egyik első termékét *Pornomachomachia* (*Barát-örömlány háború*) címmel.

Némelyek azonban dicsérték a házasságkötést, mint például *Rotterdam Erasmus* (1466–1536), aki a reformátor tollának megszeliülését várta a házasságától.

A házasságkötés után Katharina átvette a háztartás irányítását. Vezetésével a házat és az istállót kifestették, a kényelmetlen cellákat kényelmes szobákká alakították át, a házában fürdőszobát is létesítettek, a földszinten pékséget és sörfőzdét nyitottak. (Luther este, lefekvés előtt szívesen megivott egy-két korsó sört.)

Felesége áldozatos munkája nélkül Luther valószínűleg elveszett volna a házában uralkodó káoszban. A gondos feleség a mindennapi gondoktól megkímélte a reformátort, aki tréfásan „Kati úrnak” nevezte élete párját, kiváló háziasszonyi és szervezői képességei okán.

A házasságból hat gyermek született: *Johannes*, *Elisabeth*, *Magdalena* és az ifjabb *Martin* után következett *Paul*, aki 1593. március 8-án Lipcsében hunyt el. Utolsónak *Margarethe* jött a világra 1534. december 17-én, ő 1570-ben halt meg a kelet-poroszországi Mühlhausenban.

A Luther család férfiágon – *Paul* leszármazottai révén – *Martin Gottlob Luther* drezdai államügyésszel halt ki 1759-ben, a ma élő Luther-leszármazottak Margarethe utódai.

A háztartás nagyon sok munkát igényelt, mivel hat saját gyermekükön kívül még tizenegy árva rokon gyermeket neveltek. Egy-egy étkezésnél általában negyven személynél kevesebben sohasem ültek asztalhoz.

Noha Luthernek sok bevétele volt az írásai és oktatói munkája révén, a családi kassza szinte mindig üres volt, csupán a háziasszony leleményessége mentette meg az adósságtól a családot.

Végrendeletében Luther az összes vagyona egyedüli örökösévé feleségét tette. A reformátor halála (1546. február 18.) után, amikor *V. Károly* császár elfoglalta Wittenberget, Katharina családjával együtt elhagyta a várost. Magdeburgba költözött, de már 1547 júliusában visszatért. Bár megélhetése nehéznek bizonyult, ott is maradt, amíg 1552 nyarán a pestisjárvány menekülésre nem készítette, ekkor gyermekeivel együtt Torguba ment. A torgauai városkapu előtt azonban a ló megriadt, és a kocsi az árokba fordult. Miközben a gyermekeket védte, Katharina medencecsonttörést és sok belső zúzódást szenvedett, majd tüdőgyulladást is kapott. Ebbe halt bele három hónapos szenvedés után, 1552. december 20-án. A helyi Mária-templomba temették el, de sírja ma már ismeretlen.

Kortársai közül néhányan Katharinát a reformáció háripijaként, mások a reformáció Xanthippéjeként emlegették. A többség azonban a Luther-ház ragyogó fényességének vagy – amint férje is szeretve hívta – hajnalcsillagának nevezte. Az utókorban pedig leginkább úgy maradt meg, mint a lelkészfeleségek követendő példaképe.

■ BIKFALVI GÉZA

FORRÁS: WITTENBERG PROJECT

ISTENTISZTELET-KÖZVETÍTÉS A MAGYAR RÁDIÓBAN

Bemutatkozik a Pestújhely–Újpalotai Evangélikus Egyházközség

„Akár a község maga, úgy e gyülekezet és temploma is szinte a semmiből épült fel. Sajátos tradíció nélkül, vagyon és föld nélkül, nagy tekintélyű, előkelő pártfogók nélkül, valóban *hitből, reménységből és szeretetből*” – idézte fel a templomépítők szavait az *Evangelikus Élet* 1973. december 30-i száma. Nyolcvan éve, 1933-ban „majdnem felelőtlen, de mégsem könnyelmű volt az a vállalkozás, annak a hitnek a lendülete, amely jó tőkéből: a szegények filléreiből mert templomot építeni egy vesztett kalandorháború után a munkanélküliség rémétől naponként fenyegetett emberek között, a nagy világgazdasági válság kellős közepén.”

A város peremén több „majdnem felelőtlen” vállalkozás is történt az elmúlt nyolcvan évben. Felépült az ország egyik legnagyobb lakótelepe Újpalotán, majd a rendszerváltás után az ország első plázája is a város szélén. A kis templom hol a Gorkij, hol a Templom téren állt – rendszertől függően –, és lelki hajlékot adott a legkülönbözőbb háttérrel érkezőknek.

A befogadó, családias légkör pótolta a hiányzó tradíciót és az ősi gyökereket. A modern nagyvárosban az alulról építkező egyház egyszerű életét élte papjaival együtt jóban és rosszban a közösség. „Vagyonra mégis volt, az Isten szeretetének drága evangéliuma” – ahogy az említett 73-as beszámolóban olvasható.

A városszél különleges szabadsága az általános trendektől való szabadság. Kakasszót hallgatni a panelházak tövében, minden istentisztelet

szinte liturgikus befejezéseként kávéval a kézben beszélgetni, kerékpárral templomba jönni, többségében aktív fiatalokat és középkorúakat látni a templompadokban és kedves, fiatalos idősebbekkel közösséget találni – ez a város peremének evangélikus sármja.

A kis templom bővítésére nyolcvan év után nagy tervek születtek: ha a „majdnem felelőtlen vállalkozás” a

Evangelikus istentisztelet a Magyar Rádióban

December 1-jén, advent első vasárnapján 10.04-től istentiszteletet közvetít a Kossuth rádió a pestújhely–újpalotai gyülekezet templomából. Igét hirdet *Szabó B. András* lelkész.

mai feltételek között is sikerül, új, izgalmas terekkel egészülhet ki.

Adventben a templom már másodszor élő kalendáriummá változik. A városrész és a gyülekezet közösségei huszonnégy kis ablakot készítenek; iskola, óvodák, testvéregyházak, polgármester, civil szervezetek és gyülekezeti csoportok egy-egy ablak gazdái.

Istennek ebbe a felelőtlen, de mégsem könnyelmű vállalkozásába, a város peremére hívjuk vendégségbe a Kossuth rádió hallgatóit advent első vasárnapján!

Istentiszteleti rend • 2013. november 24.

Szentháromság ünnepe után utolsó (örök élet) vasárnap. Liturgikus szín: zöld. Lekció: Mt 24,37–51; Ézs 65,17–25. Textus: 1Kor 15,54–58. Énekek: 493., 454.

Budavár, I., Bécsi kapu tér de. 9. (úrv.) Bencéné Szabó Márta; de. 10. (német) Johannes Erlbruch; de. 11. (úrv.) Balicza Iván; du. 6. Ittész János; **Fébé, II., Hűvösvölgyi út 193.** de. fél 10.; **Sarepta, II., Modori u. 6.** de. 3/4 11. Sztojanovics András; **Pesthidegkút, II., Ördögárok u. 9.** de. fél 10. (úrv.) Fodor Viktor; **Csillaghegy–Békásmegyer, III., Mező u. 12.** de. 10. dr. Béres Tamás; **Óbuda, III., Dévai Bíró M. tér** de. 10. dr. Lászlóné dr. Agod Anett; **Újpest, IV., Lebstück M. u. 36–38.** de. 10. Solymár Péter Tamás; **Deák tér, V., Deák tér 4.** de. 9. (úrv.) Cselovszky Ferenc; de. 11. (úrv., kantátazenés) Gerőfiné dr. Brebovsky Éva; du. 6. (orgonazenés áhítat) Gáncs Péter; **Fasor, VII., Városligeti fasor 17.** de. fél 10. (angol nyelvű, úrv.) dr. László Virgil; de. 11. (úrv.) Pelikán András; **Józsefváros, VIII., Üllői út 24.** de. fél 11. Románné Bolba Márta; **VIII., Rákóczi út 57/a** de. 10. (szlovák) Gulácsiné Fabulya Hilda; **VIII., Karácsony S. u. 31–33.** de. 9. Románné Bolba Márta; **Ferencváros, IX., Gát u. 2. (katolikus templom)** de. 11. (úrv., énekes liturgia) Koczor Tamás, liturgus: Muntag Lőrinc; **Kőbánya, X., Kápolna u. 14.** de. 10. Benkóczy Péter; **Kelenföld, XI., Bocskai út 10.** de. 8. (úrv.) Rezsényi Miklós, liturgus: dr. Blázy Árpád; de. fél 11. (úrv.) Thurnay Béla, liturgus: dr. Blázy Árpád; du. 6. (vespera) Gáncs Tamás; **XI., Németvölgyi út 138.** de. 9. (úrv.) Gáncs Tamás; **XI., Egyetemi és főiskolai gyülekezet, Magyar tudósok krt. 3.** du. 6. (úrv.) Szántó Enikő; **Budagyöngye, XII., Szilágyi E. fasor 24.** de. 9. (úrv.) Balicza Iván; **Budahegyvidék, XII., Kék Golyó u. 17.** de. 10. (úrv.) Keczkó Pál; **Angyalföld, XIII., Kaszák Lajos u. 22.** de. 10. Grendorf Péter; **Zugló, XIV., Lócsei út 32.** de. 11. (úrv.) Tamásy Tamásné; **XIV. Gyarmat u. 14.** de. fél 10. Tamásy Tamásné; **Pestújhely, XV., Templom tér** de. 10. (úrv.) Szabó B. András; **Rákospalota, XV., Juhos u. 28. (kis-templom)** de. 10. Ponicsán Erzsébet; **Rákosszentmihály, XVI., Hősök tere 10–11.** de. 10. Börönte Márta; **Cinkota, XVI., Rózsahegy u. 46.** de. fél 11. Vető István; **Mátyásföld, XVI., Prodám u. 24.** de. 9. Vető István; **Árpádföld, XVI., Menyhért u. 42. (református templom)** du. 3. Vető István; **Rákoshegy, XVII., Tessedik tér** de. 9. Kovács Áron; **Rákoskeresztúr, XVII., Pesti út 111.** de. fél 11. Kovács Áron; **Rákoscaba, XVII., Péceli út 146.** de. 9. Nagyné Szeker Éva; **Rákosliget, XVII., Gózon Gy. u. de. 11.** Nagyné Szeker Éva; **Pestszentlőrinc, XVIII., Kossuth tér 3.** de. 10. Győri Dávid; **Pestszentimre, XVIII., Rákóczi út 83. (református templom)** de. 8. Győri Dávid; **Kispest, XIX., Templom tér 1.** de. 10. Széll Bulcsú; **XIX., Hungária út 37.** de. 8. Széll Bulcsú; **Pesterzsébet, XX., Ady E. u. 89.** de. 10. Győri János Sámuel; **Csepel, XXI., Deák tér** de. fél 11. Zólyomi Mátyás; **Budafok, XXII., Játék u. 16.** de. 10. Hokker Zsolt; **Budakeszi, Fő út 155. (gyülekezeti terem)** de. fél 10. dr. Lackner Pál; **Budaörs, Szabadság út 75.** de. 10. Endreffy Géza; **Pilisvörösvár (református templom)** du. 2. (úrv.) Donáth László; **Üröm (református templom)** du. 4. Bajuszné Orodán Krisztina.

Összeállította: BALLA MÁRIA

Kirándulás Hegyes-tűn

Néhány esztendővel ezelőtt a vörös bolygó körül jelenleg is köreit rová és megfigyeléseit végző Mars Reconnaissance Orbiter űrszonda páratlan felvételeket készített. A képeken az egykori vulkanikus tevékenységre utaló hatalmas bazaltoszlopok magasodtak a Marte Vallisnak nevezett területen. Azt, hogy a marsi viszonyok a földi léthez leghasonlatosabb világot jelentik – addig is tudtuk. Az akkori felfedezés pedig újabb analógiát szolgáltatott a két égitest rokonságához.

Földi bazaltoszlopok vizsgálatához – vagy egyszerűen a teremtet világ eme szépségében való gyönyörködéshez – hazánkban a Balaton-felvidék nyújt kiváló terepet. Ezek közül is a leginkább „felhasználóbarát” a Káli-medencében található: a 337 méteres vulkanikus tanúhegy, a Hegyes-tű, közigazgatási értelemben Monoszló külterületén. Jó megközelíthetőséggel, fogadóépülettel, természetudományos információkban gazdag kiállítóközponttal, varázslatos geológiai képződménnyel, pazar kilátással.

Hegyes-tűt a Balaton-felvidéki Nemzeti Park ökoturizmust elősegítő látogatóhelyeinek listáján is megtaláljuk. Nem véletlenül! Hegyes-tűn ugyanis nem máshol, mint egy réges-rég kihunyt vulkán kürtőjében járunk. A felszínre törő láva oszlopszerűen, szögletes formában szilárdult meg. Keménysége, fizikai stabilitása biztosította túlélését, miközben környezetét az erózió pusztította. Túlélte az újkori bazaltbányászatot is, melynek végét nemcsak gazdasági, hanem (már évtizedekkel ezelőtt) környezetvédelmi megfontolások is indokolták.

Hegyes-tű tetejéről páratlan kilátás nyílik a Balaton környékére, további kirándulásra sarkallva látogatóit.

■ REZSABEK NÁNDOR

A SZERZŐ FELVÉTELEI

E V A N G E L I K U S É L E T . H U

HIRDETÉS

DIGITALSTAND
www.digitalstand.hu

Bárhol vagyok,
velem vannak
a lapjaim.

WWW.DIGITALSTAND.HU

Olvassa az Evangelikus Élet digitális változatát!

Itt van az ősz, itt van újra...

...és sajnos itt van az avarégetés ideje is. Nemrég az egyik közösségi oldalon akció is indult ez ellen a bosszantó ősznépi játék ellen. Bizony, ha nem tudnánk, hogy ősz van, az állandósuló kesernyős füstszag mindenképpen eszünkbe juttatná. Sajnos magam is tapasztalom szinte naponta, hogy van, aki képes hosszú órákon át füstöltetni az összegyűjtött faleveleket – mert ugye a még nedves avar nem ég, hanem ontja magából a füstöt sokak bosszantására. Vajon miért nem komposztáljuk az összegyűjtött szerves hulladékokat?

A kukákból kilógnak az elszáradt virágok, ágak, falevelek, a lenyírt fű – talán mindenki érzi a lelke mélyén, hogy nem oda valók. De mit csináljanak velük? Ez a legegyszerűbb megoldás – bele a kukába, a többi meg nem a mi dolgunk! A városok egy részében már meg van oldva a zöldhulladék külön kezelése: meghatározott napokon elszállítják és komposztálják. De sajnos a városok nagyobb részében és a kisebb településeken még mindig a kommunális hulladék közé kerül a szerves hulladék is, amely nem hasznosul újra.

Amit szüleink és nagyszüleink még tudtak, azt mi már vagy nem tanultuk meg, vagy eszünkbe sem jut, hogy csinálni kellene. Ilyen például a komposztálás, vagyis a szerves anyagok hasznosítása, újrafeldolgozása, amely házilag is könnyen elvégezhető. És nemcsak a falvakban vagy a kertvárosokban, de még a panelrengetegben is van rá példa, hogy kialakítanak egy közös komposztálódást, ahová mindenki leviheti a zöldség- és krumplihéjat és más szerves hulladékokat.

A komposztálás nem ördögösség, túl sok szakértelem sem kell hozzá, mindössze néhány hasznos információt kell tudni, és máris indulhat az akció! A komposztálás nem más, mint irányított humuszgyártás. Az „irányított” csupán annyit jelent, hogy kedvező feltételeket kell teremteni azoknak az élőlényeknek, amelyek kiválóan, nagy szakértelemmel végzik

feladatukat: a gombáknak, mikroorganizmusoknak, férgeknek, gilisztáknak stb. – de akinek ez ijesztő, annak nem is kell tudnia a részleteket!

Persze talán az első lépés a legnehezebb, amikor is arra a kérdésre kell meggyőző választ találnunk, hogy miért is komposztáljunk. Vagy mégsem olyan nehéz? Nézzük csak az érveket.

Szeretnénk csökkenteni a hulladéklerakóba, égetőbe kerülő, egyébként hasznosítható szerves hulladékokat. Szeretnénk, ha a kerti és a konyhai hulladék visszakerülne a természetbe. Szeretnénk, ha a kertünk, virágládánk, virágcserepeink földje egészségesebb lenne, de ez nem kerülne olyan sokba, mint amikor minden tavasszal megvásároljuk a csomagolt virágföldet, amelyről jobb, ha nem tudjuk, mi van benne. Nem akarjuk szennyezni a levegőt azzal, hogy napokig égetjük az összegyűjtött faleveleket az udvaron vagy az utcán. És talán a szomszédaink is kedvet kapnak a komposztáláshoz, és akkor nekünk sem kell bosszankodnunk azon, hogy a nyitott ablakon keresztül beszállt a lakásba a füst, vagy a frissen mosott kitergetett ruháink füstszagúak lettek.

Ha ezen érvek közül akár csak egyre is igent mondunk, akkor mindenképpen megértettük a komposztálás jelentőségét, és akkor már ne is várjunk a jövő ősziig a kezdéssel!

Hogyan kezdjünk hozzá? Először is kell egy hely, ahová a kerti, konyhai szerves hulladékok elhelyezzük. Ez lehet egy néhány négyzetméternyi földterület, ahová ezeket az anyagokat egyszerűen csak felhalmozzuk. Ez a prizmakomposztálás klasszikus esete, amelynek előnye, hogy nem kell külön komposztálót vásárolni, bármikor bővíthető, ha nagyon rákaptunk a komposztálás ízére, könnyebb megforgatni az újrahasznosuló masszát.

Na, jó, van néhány hátránya is, de ezek elhanyagolhatók: nem annyira esztétikus látvány, némely háziállatok könnyebben hozzáférnek és szét-túrják.

ÜZENET AZ ARARÁTRÓL

Rovatgazda: Jerabek-Cserepes Csilla
ararat@lutheran.hu

De ezekre van megoldás! Méghozzá a silókomposztálás. Ehhez viszont be kell szerezni egy komposztládát vagy -tartályt. Vásárolni is lehet, nekem a „kedvencem” a műanyag – van annak valami abszurd bája, hogy környezet-szennyező, soha le nem bomló anyagban akarunk környezetkímélő eljárást végrehajtani, de ez guszthus kérdés. Azért inkább tákoljunk össze néhány deszkából komposztalót, ha lehet! A legötletesebb megoldás az udvaron reménytelenül várakozó, másra már nem használható raklapokból összeállítani. Vagy bármilyen másból...

És ezzel már túl is vagyunk a nehezén! Ezután már csak folyamatosan szállítani kell a beleválókat. Vagyis mindenféle szerves hulladékok: zöldség- és gyümölcsmaradékot, tojáshéjat, elhervadt vágott virágot, elszáradt cserepes növényt, kerti gáz, lenyírt fűvet, ágakat, gallyakat (ezeket összedarabolva!). Sajnos nem lehet komposztálni a pelenkákat, a porzsákokat és még sokféle anyagot, amelyről józan ésszel is beláthatjuk, hogy nem oda való.

Néha érdemes átforgatni és meglöcsölni az éppen újrahásznosuló anyaghalmozunkat, de ez semmiképpen nem szükséges, ha semmi kedvünk szagolgatni a bomló anyagokat, csak éppen felgyorsítja a folyamatot. Egyébként a komposzt a közhiedelemmel szemben nem bűdös, csak olyan jó földszaga van.

Van még néhány hasznos dolog, amelynek érdemes utánanézni, de ez már elhanyagolható ahhoz képest, hogy megszületett bennünk az elhatározás egy környezetkímélőbb, fenntarthatóbb élet elkezdéséhez, és az első lépést már meg is tettük ennek irányába. Ugye megtettük?

■ SÁNTA ANIKÓ

EVÉL&LEVÉL

Márton-napi libalárma Soltvadkerten

Evangélikus Egyházi Óvodánk szervezésében november 11-én először volt Soltvadkerten Márton-napi lampionos felvonulás.

Már délelőtt is szorgoskodtak az ovisban az apró gyermekek. Minden csoport más-más feladatot kapott: voltak, akik lámpást barkácsoltak, mások libákat festettek, ragasztottak, gyurmáztak, a nagyobbak pedig „ludas” mézeskalácsot sütöttek.

Győri Veronika iskolalelkész áldásával indultunk útnak. Hosszú sorokba rendeződve világító lampionjainkkal sétáltunk el az evangélikus, a református, majd a katolikus templom elé, ahol egy kis szolgálattal kedveskedtek az apróságok. Elkísértek bennünket a Magyarországi Evangélikus Egyház munkatársai, polgármesterünk, jegyzőnk, a német önkormányzat képviselői, valamint óvodásaink szülei, nagyszülei, presbitereink, volt tanítványaink és a vidám gyermek-sereg, akik az esti csendet megtörték énekszóval és kacagásukkal.

A fáradt vándorokat, akik a hosszú út alatt megéheztek, az ovi udvarán szeretetvendégség várta. A felnőtt családtagokat, vendégeket finom forralt bor, míg a gyerekeket forró tea és gyermekpuncs csábította a lakomára. Harapni- való is akadt a lelkes szülők gondoskodásának köszönhetően: vajas és zsíros kenyér, libatepertő és lúdláb süti várta az éhes tömeget. A lampionos felvonuláson több mint háromszázan tiszteltek meg bennünket jelenlétükkel.

Ezt követte csak az igazi haddelhadd! Az ovi udvara az esti sötétben mesebirodalommal változott a kicsiknek, ahol titkos helyre tévedt ludakat keresgélhettek zseblámpájuk segítségével. Az est leple alatt sok apróság talált egy-egy elbűjt ludat a bokrok mélyén, amiért meglepetés is járt.

BERGMAN MÓNICA
Evangélikus Egyházi Óvoda szülői közössége, Soltvadkert

Katalin napjához kapcsolódva közöljük olvasóink emlékező leveleit, amelyekben méltatják a tíz évvel ezelőtt elhunyt Fejér (Bajka) Katalin sepsiszentgyörgyi lelkész több évtizedes munkásságát.

Drága Katikám!

Utolsó találkozásunk alkalmával Te egy kis szalmakoszorút akasztottál a kilincsemre azzal: „Emlékezz reám!” Nem gondoltuk, hogy hamarosan valóban csak emlék leszel. Nem felejtettelek el, és nem akarom, hogy emléked elfelejtődjék!

Fejér Katalin, Bajka Katalin (férjed után) – „erdélyi Katalin” maradsz a számunkra!

Az első ottani női lelkészek közé tartoztál. A rendszerváltás után az első között jöttél Magyarországra, mint egy jelenség. Amikor csak lehetett, jöttél-jöttél, mint aki hosszú sötétség után a napra, a fényre vágyódik.

Jelenség voltál, igazi székely karakter – sudár termeteddel, gyönyörű hajkoszorúddal, mindig mosolygó, kicsit huncut szemeddel, dallamos, szép erdélyi beszéddel, mindnyájunkat megszégyenítő magyar irodalmi, történelmi ismeretekkel.

Rajongtál Erdélyért, evangélikus egyházadért. Fáradhatatlan hűséggel pástoroltad nyájadat, utánamentél a legkisebbnek is. Saját költségeden hoztad fel Pestre gyógykezelésre gyülekezeted kis beteg tagját.

Te idejöttél Magyarországra, hogy erőt meríts, és biztatást kapjál. Valójában mi kaptunk Tőled! Te még sírni tudtál a *Himnusz* hallatán, rajongani, lelkesedni tudtál, gyönyörűséget találtál mindenben. (...) Köszönjük példádát, amely erőt adhat számunkra. Köszönjük, hogy jöttél, jöttél hozzánk!

KINCZLER IRÉN

Még egy lírai vallomás

Ki is volt Bajka Katalin? Tatrángi parasztleány, jó eszű és jó előmenetelű diák, akit édesanyja („édesanyámka”) tanítóképzőbe küld, majd ezt elvégezve s a krónikus lelkészhiányt látva tovább tanul a teológián. Fiatal, szép szál református lelkész kollégájához megy férjhez, boldog ifjú asszony, már a „babaruhát” varrja leendő, várva várt gyermeküknek. De kiderül: gyermekük nem lesz soha.

Elfogadta, elhordozta ezt is, mint annyi keresztet életében, férje fiatalon bekövetkezett haláláig. De adott néki az Úristen lelki gyermekeket: fiatalokat, akiket ő indított el a lelkési szolgálat útjára. És keresztfiát, aki Barátoson szolgál ma is a református gyülekezetben családjával, s akik vér szerinti rokonnál hűségesebben álltak mellette élete legsúlyosabb, végső óráiban.

Sepsiszentgyörgyi kis imaháza templomihlettségű volt. A *Hiszekegy* szavait megjelenítő – negyvenkét kazettából álló – faragott oltárfal, középpütt *Munkácsy Ecce homójából* a Krisztus-kép másolata, a padok, ablakkeretek színével gyönyörűen harmonizáló kovásznai gyapjúszőttes szőnyegek. Az alacsony szőszék, amelyről szinte a hívei között állva hirdette az igét.

A házat 1983. július 31-én szentelte föl *Szedressy Pál* püspök, miután az Olt utcai kis imaházat a városrendezés ürügyén lebontatták. Kis fatornyára az engedélyt 1985-ben kapta meg a gyülekezet, s akkor helyezték el benne az „orsovai kisharangot”.

Az imaházat s a lelkészlakást egy kulcsra sosem zárt ajtó kötötte össze. Bajka Katalin negyvenkét évet szolgált benne...

SIMOR FERENCNÉ BOKODY ÉVA

Vezess minket!

Rövid beszámoló az EVT busani nagygyűléséről

► Az Egyházak Világtanácsa (EVT) október 30. és november 8. között tartotta tizedik nagygyűlését Dél-Korea második legnagyobb városában, Busanban. A több mint nyolcszáz delegátus és tanácsadó mellett meghívott vendégek és helyi gyülekezeti tagok voltak jelen, közel háromezer fős keresztény közösséget alkotva. A nagygyűlés motójául a következő mondat szolgált: „Élet Istene, vezess bennünket az igazság és a béke útján!” Egyházunkat Kovácsné Tóth Márta és e sorok írója képviselte, stewardként Bence Áron teológushallgató segédkezett, dr. Fischl Vilmos evangélikus lelkész, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtákará pedig az EVT meghívásából volt jelen a nagygyűlésen.

Az Isten vezetésére való közös figyelem azonban egyáltalán nem jelentett könnyű megérkezést a konferencia helyszínére. Talán még emlékszünk arra, hogy az új észak-koreai vezető

hatalomra kerülése milyen feszültségeket eredményezett a Koreai-félszigeten. Többen kétkeltek, hogy a tervezett időpontban meg lehet-e egyáltalán tartani a nagygyűlést. Vol-

tak, akik vízumproblémák miatt meg sem tudtak érkezni, vagy csak nagyon komoly közvetítő segítségével kapták meg úti okmányukat. Sokan aggódalommal telve hagyták el otthonukat – elég csak a szír vagy az alexandriai keresztények nehéz politikai és vallási helyzetére gondolnunk.

A nagygyűlés közben folyamatosan lehetett érezni ezt a különös gazdagságot. Egyszerre lehettünk közösségben az üldözések közepete élő testvérekkel, az ébredések sodró lendületét megtapasztaló ázsiai és afrikai keresztényekkel és a gazdag hagyományokkal és identitással rendelkező, saját útjukat újra kereső, de kissé megfáradt európai egyházakkal.

Bár a nagygyűlés eredményeként születtek fontos állásfoglalások – például a Koreai-félsziget politikai és társadalmi helyzetéről, az örmény népirtás közelgő századik évfordulójáról vagy éppen a klímaváltozásról –, ezek értéke mégsem önmagukban áll. Egy ilyen világszervezetnek és a hatékonyt megrendező nagygyűléseknek nem ezekben a dokumentumokban van az igazi értékük, hanem abban, hogy lehetőséget kínálnak, hogy rácsodálkozzunk a tagegyházak közötti gazdagító különbözőségekre és végső soron a nagyon mélyen gyökerező egységre is.

■ JOÓB MÁTÉ

FORRÁS: IKIDOK.ORG

Meghívó a Prónay Sándor-díj átadására

Az Ordass Lajos- és a Prónay Sándor-díj kuratóriuma tudatja, hogy a beérkezett ajánlások alapján 2013-ban dr. Cserháti Péternek ítélte a Prónay Sándor-díjat. A díjat az MEE Országos Presbitériuma nevében Gáncs Péter elnök-püspök és Pröhle Gergely országos felügyelő az új, X. zsinat 4. (őszi) ülészakának szombat reggeli ünnepélyes áhítatán, november 30-án 8.30-kor a fasori evangélikus templomban adja át. Az áhítatra szeretettel várják az érdeklődőket.

ZÁSZKALICZKY ZSUZSANNA kuratóriumi titkár

A díjazottal interjú olvasható az *Evangélikus Élet* 2013. november 3-i számában. Az Ordass Lajos-díjat ebben az évben az MEE Országos Presbitériuma nem adja át.

Meghívó EKME-estre

Az evangélikus külmisziói esten november 25-én 18 órakor egyházunk országos irodájának (1085 Budapest, Üllői út 24.) utcáról nyíló tárgyalótermében *Jó András*, az Interserve misziói szervezet eurázsiai igazgatóhelyettese számol be ázsiai útjáról. Várunk minden érdeklődőt.

Pódiumbeszélgetés: A reformáció kezdetének 500. évfordulójára készülve – A Luther-rajzfilm

A Keresztény Értelmiségi Fórum következő alkalmán a budahegyvidéki evangélikus templomban (Budapest XII. ker., Kék Golyó u. 17.) november 25-én, 18.30-kor *A reformáció 500. évfordulójára készülve – A Luther-rajzfilm* címmel pódiumbeszélgetést tartunk *Kendeh K. Péterrel*, a Luther Kiadó igazgatójával és *Richly Zsolt* grafikussal.

Mai hitvallások – beszélgetés Pröhle Gergellyel

A Magyar Televízióban november 24-én, vasárnap az M1-en 11.05-kor a *Mai hitvallások* című műsorban beszélgetést láthatnak egyházunk országos felügyelőjével, *Pröhle Gergellyel*. Szerkesztő: *Nagy László*, rendező: *Nemes Takách Ágnes*.

F I Z E S S E N E L Ö L A P U N K R A !

VASÁRNAPTÓL VASÁRNAPIG

Ajánló a rádió és a televízió műsoraiból november 24-étől december 1-jéig

VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA
8.30 / Régió Rádió 1485 <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora 9.30 / Rádió 17 (Budapest) <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora 9.50 / M1 <i>Kérdések a Bibliában</i> 11.05 / M1 <i>Mai hitvallások</i> Beszélgetés Pröhle Gergellyel 12.00 / Nemzetiségi adások <i>Déli harangszó a soproni evangélikus templomból</i> 21.30 / Duna Tv <i>Szerelem</i> <i>(magyar játékfilm, 1971) (85')</i> 21.40 / M1 <i>Mephisto</i> <i>(magyar-osztrák-német film, 1980) (139')</i>	10.00 / Bartók rádió <i>Hang-fogó</i> Haydn: B-dúr mise („Kis orgonamise”) 10.05 / Duna Tv <i>Élő egyház (vallási híradó)</i> 12.00 / Viasat History <i>A Templom-hegy</i> <i>(kanadai ismeretterjesztő sorozat)</i> 13.06 / Kossuth rádió <i>„Zsongó, féléber állapot...”</i> Török Sophie emlékezése Babits Mihályra 19.30 / Duna World <i>Hazajáró</i> Görgény-fennsík II. 20.11 / Kossuth rádió <i>Belépő (kulturális magazin)</i> 23.00 / Rádió 17 (Budapest) <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora	10.00 / Bartók rádió <i>Hang-fogó</i> Bach–Koopman: Márk-passió 18.30 / M1 <i>A következő! (kvízműsor)</i> 20.00 / Corvinus Rádió (Sopron) <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora (corvinusradio.hu) 20.00 / Pax Tv <i>Kút (beszélgetéssorozat)</i> 20.25 / Duna World <i>A rejtélyes XX. század</i> Kun Miklós történész műsora 21.25 / Duna Tv <i>Nézz az égre!</i> <i>(amerikai–angol–kanadai játékfilm, 2004) (116')</i> 21.30 / Tv2 <i>Üvegtigris</i> <i>(magyar filmvígjáték, 2000) (103')</i>	13.40 / M1 <i>Száz kép a XX. századról</i> <i>(magyar ismeretterjesztő sorozat)</i> 14.00 / Pax Tv <i>Falusi templomok</i> <i>(dokumentumfilm)</i> 19.35 / Bartók rádió <i>Kapcsoljuk a Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermet</i> Pálúr János orgonakonzertje 21.40 / Duna Tv <i>Tigris a hóban</i> <i>(olasz játékfilm, 2005) (109')</i> 23.45 / Duna Tv <i>Beavatás</i> Czakó Gábor televíziós esszéje 0.05 / M1 <i>Történetek a nagyvilágból</i> <i>(nemzetközi riportmagazin)</i> 0.55 / Duna Tv <i>Komlóscai gyémánt</i> <i>(magyar dokumentumfilm)</i>
CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT	VASÁRNAP
5.20 / M1 <i>Hajnali gondolatok</i> „Minden reggel meg-megújul, nagy a te hűséged...” 10.00 / Bartók rádió <i>Hang-fogó</i> Liszt Ferenc: Assisi Szent Ferenc naphimnusza 13.55 / M1 <i>Júlia</i> <i>(magyar dokumentumfilm, 2006)</i> 18.10 / Duna World <i>Magyarország története</i> Megszállás, felszabadulás, megszállás... 20.56 / Bartók rádió <i>Az English Concert</i> <i>hangversenye</i> 22.35 / Duna Tv <i>Tüske a köröm alatt</i> <i>(magyar játékfilm, 1987) (91')</i>	9.30 / Duna Tv <i>Tanyák népe</i> <i>(magyar dokumentumfilm-sorozat)</i> 11.25 / Agnus Rádió (Kolozsvár) <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora (agnusradio.ro) 12.05 / Bartók rádió <i>Az MR Szimfonikusok hangversenye</i> 14.00 / Pax Tv <i>Balaton-felvidék</i> <i>(dokumentumfilm)</i> 21.15 / Bartók rádió <i>Fassang László</i> <i>Bach-műveket orgonál</i> 23.15 / M1 <i>Stone</i> <i>(amerikai filmdráma, 2010)</i> (101')	8.00 / Duna Tv <i>Élő egyház (vallási híradó)</i> 9.30 / Rádió 17 (Budapest) <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora (radio17.hu, ismétlés: 23.00) 12.15 / Pax Tv <i>Vágyaink: szárnyak vagy börtönfalak?</i> Pál Ferenc előadása 16.30 / Duna Tv <i>Ártatlan gyilkosok</i> <i>(magyar játékfilm, 1973) (84')</i> 18.30 / Kossuth rádió <i>Népzene határok nélkül</i> 19.00 / Bartók rádió <i>Wagner: Parsifal</i> 20.20 / M1 <i>Apám, a hős</i> <i>(francia játékfilm, 1994) (86')</i> 23.05 / Duna Tv <i>MüppArt</i> A Kéknyúl együttes koncertje	7.45 / Duna Tv <i>Világ-nézet</i> Püspökkenyér 8.00 / Civil Rádió (Budapest) <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora (civilradio.hu, ismétlés: 22.00) 9.30 / Bartók rádió <i>Musica Sacra</i> <i>(egyházzenei magazin)</i> Téli keresztény és zsidó ünnepek 10.04 / Kossuth rádió <i>Evangélikus istentisztelet közvetítése Pestújhelyről</i> 10.30 / Mezzo Tv <i>Bach: Karácsonyi kantáták és Magnificat</i> 21.15 / Duna Tv <i>Feldobott kő</i> <i>(magyar játékfilm, 1968) (84')</i> 23.00 / Bartók rádió <i>Ars nova</i> Lars Edlung: Gloria

Evangelikus Élet – A Magyarországi Evangélikus Egyház hetilapja

E-mail: evelet@lutheran.hu. • EvÉlet on-line: www.evangelikusélet.hu. • Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu. Előfizetés: elofizetes@evelet.hu. • Szerkesztőség: 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 1/317-1108, 20/824-5519; fax: 1/486-1195. Szerkesztőségi titkár (előfizetési és hirdetési ügyek referense): Balla Mária (maria.balla@lutheran.hu). Főszerkesztő: T. Pintér Károly (karoly.pinter@lutheran.hu). Olvasószerkesztő: Dobsonyi Sándor (sander.dobsonyi@lutheran.hu). Korrektor: Fedor Sára (sara.fedor@lutheran.hu). Tervezőszerkesztő / EvÉlet on-line: Károly György Tamás (evelet@kgyt.hu). Munkatárs: Kinyik Anita (kinyik.anita@lutheran.hu). Rovatvezetők: dr. Ecsedi Zsuzsa – Cantate (ezsu@lutheran.hu), Kendeh K. Péter – Oratio oecumenica (peter.kendeh@lutheran.hu), Vég helyi Antal – A vasárnap igéje (antal.veghelyi@lutheran.hu). Szerkesztőbizottság: Adámi Mária, B. Walkó György, dr. Fabiny Tamás, Horváth-Hegyi Áron, Kendeh K. Péter, Kiss Miklós, Orosz Gábor Viktor, Pröhle Gergely, Radosné Lengyel Anna, T. Pintér Károly.

HÍREK, HIRDETÉSEK

50 ÉVE HARANGÖNTÉS
ÖRBOTTYÁNBAN
GOMBOS MIKLÓS
aranykoszorús
harangöntőmester

Kiváló magyar szakemberek által készített, külföldön is elismert magyar termékeket gyártunk (harangjátékokat is) a harangokkal kapcsolatos bármely munkához.

harangontes.hu – harangontode.hu

Levélcím: 2162 Örbottyán, Rákóczi u. 121.
Mobil: 30/948-9575, fax: 28/361-770.
E-mail: gombosmi@harangontes.hu.

APRÓHIRDETÉS

Templomok, templomtornyok felújítása, villámvédelem kiépítése. 29 év referenciával. Bede László, 30/943-5089.

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (november 24.)

Jézus így szólt Tamáshoz: „Nyújtsd ide az ujjadat, és nézd meg a kezeimet, nyújtsd ide a kezedet, és tedd az oldalamra, és ne légy hitetlen, hanem hívő.” Jn 20,27 (2Móz 33,11a; Mt 25,1–13; Jel 21,1–7; Zsolt 46) Mindig az érzékeléssel, a meg tapasztalással van a baj. Igen, azt gondoljuk, hogy a kezünk vagy a szemünk csalhatatlan. S közben éppen a szemünk vagy a kezünk csalhat meg. De Jézus számára még a mi csalóka tapasztalatvágyunk sem akadály. Még ezt a falat is átlépi, hogy közel kerüljön hozzánk. Azért lett emberré az Isten kegyelme, hogy még a szem és a kéz is megtapasztalhassa őt. Ezt a nagy leereszkedést látva ámulhatunk a kegyelem nagyságán, és nem lehet más reakciónk, mint a hit.

Hétfő (november 25.)

Isten a mi szabadító Istenünk, az Úr; a mi Urunk kihoz a halálból is. Zsolt 68,21 (Zsid 4,14; 5Móz 34,1–7/8; 1Thessz 5,1–11) Isten számára nincs lehetetlen. Legfeljebb mi gondoljuk lehetetlen helyzetben magunkat, amikor már nem látunk kiutat, csak mindennek a kegyetlen végét. Az Úr azonban „látja az alagút végét”, és fényt gyújt ott, ahol szerintünk a teljes reménytelenség honol. Mert számára nincs halál sem, és semmiféle mélység sem. Jézus győzött, és így ad reményt!

Kedd (november 26.)

Vigyázzatok, és őrizzétek minden kapzsiságtól, mert ha bőségben él is valaki, életét akkor sem a vagyona tartja meg. Lk 12,15 (Péld 11,24; 1Pt 1,13–21; 1Thessz 5,12–28) Milyen hamis gondolataink vannak! Azt tartjuk megtartó erőnek, amiről a válságban megélt tapasztalatunkból tudjuk, hogy egyáltalán nem maradandó. Ezért a markoló kéz is meg fog ítéltetni. S még inkább a szív, amely a mulandóban keres bizalmat. De van maradandó és múlhatatlan. Az elmúlhatatlan életet Krisztus tette számunkra elérhetővé, mert a kegyelme, az irgalma örök. Ha a hitünk valamiben megkapaszkodhat – a Lélek által –, akkor az csak az ő kegyelme lehet.

Szerda (november 27.)

Az Úr uralkodik örökkön-örökké! 2Móz 15,18 (Lk 10,22a; 1Kor 3,9–15; 2Thessz 1,1–12) Isten csak azt teszi, ami a lényéből fakad. Úr, ezért uralkodik. Nem mismásol, nem szendereg, nem punnyad, és nem imitálja azt, amit tennie kell. A gond valahol ott van, hogy mi nem akarjuk Úrnak vallani, ezért kibújunk a hatásköréből, eliszkolunk a közeléből, mint a tékozló fiú. Ezért aztán ő szolga lett, hogy még így is szolgáljon nekünk, életét adva. De ő, a legutolsóvá lett, kereszten függő szolga, ő lett igazán Úr! Mindenek felett.

Csütörtök (november 28.)

Mi láttuk, és mi teszünk bizonyosságot arról, hogy az Atya elküldte a Fiát a világ üdvözítőjéül. 1Jn 4,14 (Dán 6,28a; Kol 4,2–6; 2Thessz 2,1–12) A szemtanúk szolgálata révén terjedt az evangélium. Ha nem írta volna meg János, ha magánügynek tartotta volna, akkor az emberi ajkakon terjedő csodálatos hír nem jutott volna el hozzánk. De a hiteles, Jézusra mutató szó, a hirdetett ige, az élettapasztalatokból fakadó bizonyosság továbbadása áldássá lett, és áldássá lesz mindig. Ebből élünk, és ezzel éltethetünk másokat.

Péntek (november 29.)

Bízzál az Úrban teljes szívből, és ne a magad eszére támaszkodj! Minden utadon gondolj rá, és ő egyengetni fogja ösvényeidet. Péld 3,5–6 (Róm 12,16b; Mt 27,50–54; 2Thessz 2,13–3,5) Ma is, mint minden reggel, elindulunk. Sokféle út vár ránk. Aggasztó és félelmetes, reményt keltő és örömteli, de lehet, hogy drámai vagy tragikus. Minden utadon gondolj rá! Gondolj rá, aki mindig gondol veled, aki nem hagyja el az övéit, nem hagy el téged. Gondolj arra, hogy ő milyen utat tett meg érted, és könnyebb lesz a teher. De gondolj arra is, hogy milyen utat tett meg érted, és meglátod, még a halál árnyékának völgyében is veled van, és a halál kapuját is kinyitotta, hogy neked az út könnyebbé váljon. Így szeret!

Szombat (november 30.)

Az odafennvalókkal törődjétek, ne a földiekkel. Kol 3,2 (Zsolt 146,4; Jel 21,10–14.21–27; 2Thessz 3,6–18) Pál felfelé irányítja a tekintetünket. Nem a hegyekre! Nem az égbe, hanem túl azon. Nem a csillagok világára, hanem a kegyelem fényére. Az Isten világába. Jézus pedig szintén felegyenesedésre szólítja fel az övéit, hogy meglássák, elközelített a megváltás. Ma átlépünk az egyházi év fordulóján, és sürgetővé lesz az ünnep közeledése: de az életünk minőségi váltása éppen azáltal valósulhat meg, hogy más alapokra helyezzük a gondolatainkat, mással kezdünk el törődni. Azzal, honnan jön a megváltásunk. Hol van az életünknek menedéke? S miben lehet reménységünk? Mert az Isten velünk kezdett törődni. Velünk, idelent lévőkkal, hogy felcsillantsa számunkra a reményt. Nem kell lent maradnunk. Van megváltás! Honnan jön a mi segítségünk? – kérdezhetjük a zsoltárossal, és a választ az emberré lett Isten feleletében kapjuk meg.

■ BENCE IMRE

EOM-konferencia a fasori gimnáziumban

Az Evangélikus Országos Múzeum (EOM) konferenciát rendez november 25-én 10 óratól november 26-án 13 óráig a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium dísztermében *Találkozások – evangélikus–zsidó kapcsolatok az újkori Magyarországon* címmel. Mindenkit szeretettel várunk. Bővebb információ: evangelikusmuzeum.hu

Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 1/317-5478, 1/486-1228, 20/824-5518; fax: 1/486-1229. Felelős kiadó: Kendeh K. Péter (peter.kendeh@lutheran.hu). Nyomdai előállítás: Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.). Felelős vezető: Nagy Zoltán. Árúsítja a kiadó. Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág ingyenes telefonszámán: +36-80/444-444 és a Luther Kiadónál. • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302.

Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyed évre 3575 Ft, fél évre 7150 Ft, egy évre 14 300 Ft, európai országba egy évre 48 100 Ft (172 euró), egyéb külföldi országba egy évre 56 320 Ft (201 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. Beküldött kéziratosokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. Az adott lapszámba szánt kéziratosokat a megelőző hét csütörtökéig kérjük leadni! A hétfő délutáni lapzártakor kizárólag a hét végi eseményekkel összefüggő (és a szerkesztőséggel előzetesen egyeztetett) írásokat tudjuk figyelembe venni. Az e-mailben küldendő kéziratosokat az evelet@lutheran.hu, a hirdetéseket a hirdetes@evelet.hu címre várjuk.

